

Lwów, dnia 21. grudnia 1901.

Aleg 32

Sprawozdanie

Wydziału krajowego o krajowych niższych szkołach rolniczych.

Wysoki Sejmie!

W poprzednim sprawozdaniu w tym przedmiocie, -na ubiegłej sesji sejmowej przez Wysoki Sejm nie załatwionem, podnieśliśmy, że ilość uczniów w r. szkolnym 1900/901 w pięciu niższych szkołach rolniczych, z wyłączeniem szkoły w Dublanach, objętej osobnem sprawozdaniem, dosięgła liczby 200. W bieżącym roku szkolnym napływ uczniów jeszcze się spotęgował tak, że mimo bardzo ścisłego wyboru przy egzaminach wstępnych przyjęto ogółem 81 nowych uczniów na I. rok nauki. Ogólna suma uczniów we wszystkich niższych szkołach z wyjątkiem Dublan wynosi liczbę 211. Mianowicie liczy szkoła w Bereźnicy ogółem 42 uczniów, w Horodence 42, w Jagielnicy 39, w Kobiernicach 41, wreszcie najobszerniejsza szkoła w Suchodole 47 uczniów. Wszystkie miejsca w internatach są zajęte, zakłady są więc szczelnie wypełnione. Podania, które wpłynęły w terminie późniejszym, zostały nieuwzględnione.

Z porównania frekwencyi za kilka lat wstecz, okazuje się, że w ciągu ostatniego pięciolecia t. j. od r. 1896/7 ilość uczniów w niższych szkołach rolniczych wzrosła w dwójnasób. Jestte najlepszą miarą rozwoju tych zakładów; na szybki wzrost frekwencyi wpływa wprawdzie bezpłatne utrzymanie w internatach, (w b. r. na 211 uczniów jest 5 na własnym koszeie, 2 na koszeie gmin i fundacyj) to względ ten jednak nie umniejsza użyteczności szkół rolniczych w kierunku naukowym i wychowawczym, zwłaszcza, że one z założenia swego przeznaczone są dla ubogich warstw ludności.

Z 48 uczniów, którzy w r. 1901 ukończyli cały kurs nauki, ogółem w pięciu zakładach, 6 wróciło na ojeowiznę, 32 przyjęło obowiązki oficyalistów prywatnych, zawsze bardzo poszukiwanych wśród wychowanków niższych szkół rolniczych, 9 wzięto do wojska, jednemu zaś uczniowi ze szkoły w Horodence udzielił Wydział krajowy stypendyumu ustanowione na wniosek c. k. Ministerstwa rolnictwa w kwocie 500 K, w połowie z funduszków krajowych i państwowych, na odbycie praktyki w stacyi uprawy torfów i traw nasiennych w Rudniku.

Nauka odbywała się we wszystkich zakładach prawidłowo i bez przerwy. Kurs rolniczy dla kandydatów na nauczycieli na kursach dopełniających rolniczych, otwarty w d. 1. lutego b. r. w szkole suchodolskiej, prowadzony na podstawie nowego programu przy pomocy sił miejscowych i dojezdnych, zapowiada dobre wyniki. Oprócz nauki teoryi kandydaci brali czynny udział i w ćwiczeniach praktycznych i wykazywali tak w jednym jak i drugim kierunku postępy zupełnie odpowiednie.

Jedna z największych przeszkód prawidłowego nauczania i uczenia się — to jest brak odpowiednich podręczników — jest w drodze do pomyślnego załatwienia.

Wskutek konkursu ogłoszonego na napisanie podręczników do nauki w niższych szkołach rolniczych przedłożono z chwilą zamknięcia konkursu, t. j. z dniem 30. kwietnia 1901 ośm prac z zakresu rolnictwa, hodowli i nauk przyrodniczych.

Oprócz tego poza konkursem wpłynął rękopis podręcznika rachunków i obliczeń geometrycznych. Szczegółowa ocena i wybór przedstawionych prac będzie załatwioną w początkach przyszłego roku.

W składzie personelu nauczycielskiego nie było żadnych zmian w okresie sprawozdawczym Wydział krajowy podnosi szczegół ten z zadowoleniem, bo ustalenie grona nauczycieli jest rękomią spokoju i ładu w zakładach, zarazem głównym warunkiem systematycznej ciągłości nauki. Atoli i w tym okresie, jak wogóle od dłuższego już czasu, nie możemy skonstatować żadnego przyrostu młodszych sił nauczycielskich, bardzo pożądanym nie tylko do pomocy nauczycielom stałym wobec tak licznej frekwencji, lecz, co ważniejsza, dla zastąpienia ewentualnego ubytku w obecnym składzie grona nauczycieli, nie wykazującym żadnego funkcyjonyusza nadliczbowego. W poprzednim sprawozdaniu przedstawiliśmy Wys. Sejmowi, że gdy z końcem 1900 r. jeden z nauczycieli fachowych przeniósł się na korzystniejszą posadę do seminarium nauczycielskiego, Wydział krajowy nie miał wówczas ukwalifikowanego następcy, nadmieniliśmy zaś, że to powtórzyć się może w miarę tworzenia nowych seminarjów nauczycielskich.

Przyszedłszy do przekonania, że trudność przygotowania młodszych sił nauczycielskich, mimo ciągłej zachęty ze strony Wydziału krajowego i materialnego poparcia z funduszków stypendyjnych dla kandydatów do zawodu nauczycielskiego, że tak samo trudność zatrzymania wyrobionych już sił nauczycielskich na stałe w szkole rolniczej przypisać należy jedynie miernemu w stosunku do wymaganych kwalifikacji wynagrodzeniu i nie dość zachęcającym widokom na przyszłość, Wydział krajowy przygotował projekt regulacji płac nauczycieli kraj. niższych szkół rolniczych i po wysłuchaniu opinii stałej sekcji krajowej komisji dla spraw rolniczych postanowił wnioski swe w tej mierze przedstawić Wys. Sejmowi do uchwały. Ponieważ jednak regulacja płac odnosi się zarazem do innych pokrewnych zakładów, Wydział krajowy łączy swe wnioski w osobnym szczegółowym sprawozdaniu.

W ubiegłym roku zamianował Wydział krajowy nauczycielem uprawy roślin włóknistych w szkole rolniczej w Suchodole p. Jana Górskiego, byłego nauczyciela wędrownego uprawy lnu z ramienia Komitetu gal. Towarzystwa gospodarskiego i byłego nauczyciela w kraj. szkole uprawy lnu w Gródku. Pan Górski mimo dłuższej służby krajowej, počawszy od r. 1890, nie może być mianowany stałym nauczycielem, gdyż przekroczył wiek wymagany od wstępujących do służby krajowej.

Dla usunięcia tej przeszkody upraszaliśmy Wys. Sejm w poprzednim sprawozdaniu o udzielenie p. Janowi Górskiemu *veniam aetatis* w uznaniu jego długoletniej i skutecznej służby nauczycielskiej, i o zezwolenie na przyjęcie lat służby p. Górskiego, spędzonych w szkole w Gródku, jako wliczalnych do emerytury. Ponieważ poprzednie sprawozdanie nasze pozostało na ubiegłej sesji niezłałatwione, przedstawiamy Wys. Sejmowi przy końcu niniejszego sprawozdania ponownie ten sam wniosek do uchwały.

Aleg. Załączając jako alegat 1., 2., 3., 4., 5., szczegółowe sprawozdania kierowników szkół rolniczych za rok szkolny 1900/901, dodajemy w dalszym ciągu następujące uwagi o stanie i potrzebach każdego zakładu z osobna.

1. Szkoła w Bereźnicy.

Wskutek wprowadzenia do programu szkoły nauki uprawy lnu okazała się potrzeba lokalu na pomieszczenie warsztatów do wyprawy lnu. Ponieważ zakład nie posiadał również dotychczas odpowiedniego schowku na statki gospodarskie i narzędzia rolnicze, przeznaczył Wydział krajowy resztę z zaoszczędzeń funduszu uchwalonego w swoim czasie na budowę szkoły, wynoszącą 4.300 K, na postawienie budynku gospodarskiego, który pomieści warszaty do wyprawy lnu i zarazem wozownię i szopę na narzędzia rolnicze. W ciągu zimy przygotowane będą materiały, budowa będzie ukończoną w ciągu nadchodzącej wiosny.

Gospodarstwo szkolne i obora prowadzone są wzorowo, czysty dochód za rok 1900/901 podniósł się do kwoty 1.648 K t. j. 53 K z morga, po odliczeniu zarobku uczniów na poczet dochodów szkoły.

W budżecie szkoły na r. 1902 prelinujemy nadzwyczajny wydatek w kwocie 200 K na przestawienie kilku zużytych pieców kamyczkowych w zakładzie. Nieznaczne zmiany w zwyczajnych wydatkach uzasadnione są w preliminarzu.

2. Szkoła w Herodence.

Uchwalając budżet szkoły na r. 1901, przeznaczył Wys. Sejm na adaptacje w budynkach zakładu nadwyzwyczajny kredyt 1.400 K i 800 K na wykopanie studni. Adaptacje wykonano w tym roku w myśl projektu Wydziału kraj. Wykopania studni zaniechano, gdyż próbne wiercenie dało rezultat ujemny. Uchwalony kredyt miał być przeto zaoszczędzonym. Inna pilna potrzeba zakładu zdecydowała jednak inaczej. W październiku spłonął mianowicie murowany budynek zakładu, mieszczący stajnię, wozownię i pomieszkanie nauczyciela i instruktora. Pożar powstał prawdopodobnie z komina pralni znajdującej się również w tym budynku. Koszt odrestaurowania budynku, co musiało być bezzwłocznie zarządzonem, obliczono na 4.900 K. Doliczywszy do tego 700 K tytułem kosztu postawienia drewnutni i miejsc ustępowych, które mieściły się także w spalonym budynku, musiały być jednak ze względu na higienę i porządek przy sposobności usunięte, doliczywszy wreszcie koszt naprawy i uzupełnienia ruchomości ogniem zniszczonych, w kwocie około 400 K, wyniesie cały wydatek odrestaurowania spalonego domu 6.000 K. Wydatek ten pokryto częściowo z premii wypłaconej przez Towarzystwo wzajemnych ubezpieczeń w kwocie 2.636 K, częściowo z zaoszczędzonego nadwyzwyczajnego kredytu 800 K, przeznaczonego, jak wyżej powiedzieliśmy, na wykopanie studni, resztę zaś t. j. 2.564 K wydał Wydział krajowy zaliczkowo w b. r., wstawiając tę kwotę 2.564 K jako nadwyzwyczajny kredyt do budżetu szkoły na r. 1902. Restaurację ukończono w listopadzie, wyjąwszy zewnętrzne otynkowanie, które odłożono do wiosny 1902 r.

Zarazem upraszamy Wys. Sejm o przyznanie następujących jeszcze kredytów nadwyzwyczajnych wstawionych do preliminarza w łącznej kwocie 2330 K, mianowicie: a) na postawienie lodowni, niezbędnej wskutek objęcia kuchni szkolnej w własny zarząd szkoły, 650 K; b) na zupełne odnowienie sufitu w największej sali internatu i na nowe wyprawienie i wzmocnienie sufitów w 4 innych salach szkolnych 1200 K; c) odnowienie okien i drzwi w budynku szkolnym i administracyjnym 200 K; d) ułożenie nowych podłóg w kancelaryi i w pomieszkaniu jednego nauczyciela 280 K. Niezbędność i pilność tych potrzeb stwierdził Wydz. kraj. przy sposobności lustracji zakładu.

Wreszcie preliminarzuje Wydział krajowy nadwyzwyczajny wydatek 200 K na wydzierżawienie, w myśl niejednokrotnie wyrażonych życzeń Komisji gospodarstwa krajowego, 4 do 5 morgów gruntu na użytek szkoły, nieposiadającej dotąd własnego gospodarstwa. Po wydzierżawieniu małego przynajmniej obszaru pola będzie mogła szkoła utrzymać kilka sztuk bydła w interesie praktycznej nauki chowu zwierząt domowych. Mały wydatek znajdzie w przyszłym roku pokrycie w dochodach z wydzierżawionego gruntu.

3. Szkoła w Jagielnicy.

Załączone jako alegat 3. sprawozdanie kierownika daje dokładny pogląd na stan i rozwój zakładu w ubiegłym roku szkolnym.

Wydział krajowy, uznając pod każdym względem wzorowe prowadzenie tak szkoły, jak i gospodarstwa szkolnego, nie ma w tym względzie nic do nadmienienia.

Do preliminarza budżetu szkoły na r. 1902 wstawiamy po raz pierwszy na wniosek p. kierownika wydatek w kwocie 300 K na utrzymanie ucznia praktykanta podobnie jak we wszystkich innych kraj. niższych szkołach rolniczych.

4. Szkoła w Kobiernicach.

W poprzednim sprawozdaniu przedstawiliśmy Wys. Sejmowi, że budynki szkolne znajdują się w bardzo złym stanie, że zwłaszcza dom, służący na pomieszkanie nauczycieli, wymaga jak najrychlej gruntownej i kosztownej stosunkowo restauracji, którą możnaby jednak wówczas dopiero zarządzić, gdyby właściciel Kobiernic zgodził się na przedłużenie dzierżawy upływającej z końcem 1904 r., na nowy przynajmniej 30 to letni okres. Tymczasem Zarząd dóbr oznajmił na wniesione zapytanie, że dzier-

żawa mogłaby być przedłużoną na lat 10 zaledwie i pod warunkami, niecotrudniejszymi jak dotychczas. Jakkolwiek w dalszym toku rokowań, właściciel Kobiernic okazał się skłonny do zawarcia umowy dzierżawnej na dłuższy okres czasu, nie można jeszcze uważać ich za ukończone. Nie mając pewności co do dalszego trwania dzierżawy, Wydział krajowy postanowił zaprojektować na nadchodzący rok, mimo istotnie znacznie większych i bardzo pilnych potrzeb, tylko takie adaptacje, jakich chociażby tylko utrzymanie budynków w obecnym stanie, bez dalszego pogorszenia koniecznie wymaga, i uprasza Wys. Sejm o przyznanie na ten cel ryczałtowej kwoty 3.000 K jako wydatek nadzwyczajny zapreliminowany dodatkowo już po zamknięciu budżetu szkoły w rubr. XV. poz. 258 preliminarza budżetu krajowego na r. 1902.

Na żądanie Konwentu O. O. Reformatów w Kentach, sprawujących przez swych kapłanów obowiązki katechety w szkole kobiernickiej, preliniuje Wydział krajowy w budżecie szkoły na r. 1902 w tytułu wynagrodzenia katechety 500 K zamiast dotychczasowych 300 K, z tego powodu, że kapłan dojeżdżający do szkoły oprócz udzielania nauki religii odprawia także w niedziele mszę św. w miejscowej kaplicy dla uczniów i funkcyonaryuszów zakładu. Wydatki z powodu nabożeństwa preliniujemy w kwocie o 100 K wyżej, przeznaczając nadwyżkę na pokrycie kosztów, jakie ponosi kierownik szkoły, podejmując przez całą dobę co tygodnia dojeżdżającego do zakładu księdza katechety.

Inne drobne zmiany w budżecie uzasadnione są w przedłożonym preliminarzu.

5. Szkoła w Suchodole.

W b. r. odbył się po raz pierwszy egzamin główny i pierwsza serya w liczbie 7 uczniów opuściła zakład po ukończeniu całego 3 letniego kursu. Wszyscy otrzymali pomieszczenie jako pomocnicy w większych gospodarstwach.

Na bieżący rok szkolny przyjęto ogółem 47 uczniów, z tego 18 na I. r. nauki.

Gospodarstwo szkolne, objęte w r. 1897 w zarząd szkoły w stanie zaniedbanym, doprowadzono do równowagi, zupełne uporządkowanie wymaga jeszcze odrenowania gruntów, trudno przepuszczalnych, w części podmokłych. Drenowanie zaprojektuje Wydział krajowy na r. 1903 po wygotowaniu planu i kosztorysu. Gospodarstwo szkolne nie mogło dotychczas produkować na małym stosunkowo obszarze 25 morgów pól ornych dostatecznej ilości karmy dla inwentarza i słomy, Wydział krajowy skorzystał więc w b. r. z nadarzonej sposobności i wydzierżawił od gminy Krosna dalszy kompleks gruntów w obszarze 14 morgów przyległych bezpośrednio do pól szkolnych, za rocznym czynszem po 32 K od morga na przeciąg sześciu lat. Za powiększeniem gospodarstwa przemawiały także względy dydaktyczne, mianowicie potrzeba dostarczenia szkole przy znacznej frekwencji większego obiektu do praktycznych zajęć uczniów. Czynsz za wydzierżawiony dodatkowo kompleks gruntów w kwocie 462 K preliniuje Wydział kraj. w nadzwyczajnych wydatkach budżetu szkoły na r. 1902. Suma wydatków na gospodarstwo, wynosząca 4.862 K znajduje zupełne pokrycie w dochodach preliniowanych na 5.000 K po odliczeniu zarobku uczniów jako osobnego dochodu szkoły.

Na adaptacje w budynkach szkolnych, nie znajdujące pokrycia w szczupłym zwyczajnym kredycie 600 K na utrzymanie budynków, preliniujemy wydatek w kwocie 1.400 K, mianowicie 700 K na usunięcie grzyba w 4 pokojach parterowych budynku mieszkalnego i 700 K na cały szereg napraw około okien, drzwi i pieców w całym zakładzie.

Kończąc na tem sprawozdanie, nadmieniamy jeszcze, że z zestawienia preliniowanych na r. 1902 wydatków i dochodów wszystkich pięciu niższych szkół rolniczych wynika niedobór do pokrycia z funduszu krajowego w łącznej kwocie 108.479 K. W porównaniu z niedoborem preliniowanym na r. 1901 w kwocie 105.551 K wynosi nadwyżka zaledwie około 3.000 K mimo rozwoju tych zakładów i wyższych kosztów utrzymania w internacie większej liczby uczniów.

Na podstawie powyższego sprawozdania Wydział krajowy wnosi :

Wysoki Sejm raczy uchwalić :

I. Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego o kraj. niższych szkołach rolniczych.

II. Sejm udziela p. Janowi Górskiemu, prowizorycznemu nauczycielowi uprawy roślin włóknistych w szkole rolniczej w Suchodole, *veniam aetatis* i upoważnia Wydział krajowy do przyjęcia lat służby p. Górskiego, spędzonych w kraj. szkole uprawy lnu w Gródku, jako wliczalnych do emerytury.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Marszałek krajowy :

A. Potocki w. r.

Sprawozdawca :

Mieczysław Onyszkiewicz w. r.

Członek Wydziału krajowego.

Sprawozdanie

Dyrekcji krajowej niższej szkoły rolniczej w Bereźnicy za rok szkolny 1900/901.

Ogólne wiadomości o szkole.

Rok bieżący to piąty rok istnienia szkoły. Celem szkoły jest kształcenie synów włościan na uzdolnionych praktycznych gospodarzy. Uczniowie kończący zakład są bardzo poszukiwani i znajdują natychmiast pomieszczenie, jako funkcyjnaryusze niższej kategorii do większych majątków, co jest oczywistym dowodem dodatniej działalności szkoły.

Nauka trwa lat trzy. Rok szkolny rozpoczyna się 1. lipca a kończy w drugiej połowie czerwca następnego roku.

Przy końcu roku szkolnego zdaje uczeń egzamin z przerobionego materiału przed wyznaczoną komisją. Wynik dobry rozstrzyga o przejściu ucznia na wyższy rok nauki. Rodzice lub opiekunowie bywają o wyniku pisemnie przez Dyрекcyę zawiadamiani. Po ukończeniu trzeciego roku składa uczeń egzamin z całości nauk fachowych i otrzymuje świadectwo, w którym uwidoczniiony jest ogólny postęp w naukach.

Skład grona nauczycielskiego.

1. Henryk Rozwadowski, kierownik zakładu i nauczyciel fachowy, uczył rolnictwa, botaniki, zarządu, ogrodnictwa i sadownictwa, uprawy łąk i rachunkowości gospodarczej jakoteż wydawał dyspozycje folwarczne codziennie. Do kierownika należała administracya zakładu, zarząd gospodarstwa i internatu szkolnego jakoteż prowadzenie kancelaryi szkolnej. Przez połowę roku prowadził mleczarnię szkolną.

2. Stanisław Dzierżbicki, nauczyciel fachowy, uczył nauk przyrodniczych, hodowli, mleczarstwa, pszczelnictwa, rysunków i historii kraju rodzinnego na wszystkich trzech latach nauki. Prócz tego przez rok cały kontrolował prowadzenie spiżarni szkolnej przez uczniów i czuwał nad oborą szkolną.

3. Nauczyciel do nauk elementarnych, Karol Błaszkwicz, udzielał nauk elementarnych i kaligrafii a za osobnem wynagrodzeniem pomagał przy prowadzeniu kancelaryi szkolnej.

4. Obowiązki instruktora pełnił Karol Nowak do końca maja b. r.

W miejsce instruktora pozwolono Dyrekcji przyjąć w miarę potrzeby jednego lub dwóch praktykantów gospodarczych, którzyby kierownikowi w prowadzeniu praktyki gospodarczej i w nadzorze uczniów pomagali.

5. Nauki religii dla uczniów obrządku rz. kat. udzielał ks. Zdzisław Łuczycki, dla uczeni obrządku grecko katolickiego ksiądz Grzegorz Komarzański.

Nauki w szkole udzielane.

Nauka dzieliła się na naukę teoretyczną i na naukę praktyczną.

a) Plan i rozkład godzin nauki teoretycznej podała Dyrekcya w sprawozdaniu zeszłorocznem. W maju 1901 odbył się kurs weterynaryi wyłożony przez nauczyciela weterynaryi p. Teofila Sochaniewicza.

b) Nauka praktyczna opierała się o gospodarstwo szkolne. Wykonanie wszelkich robót w gospodarstwie powierzono było uczniom pod dozorem bądź instruktora, bądź praktykanta, zawsze pod kierunkiem kierownika zakładu, który na miejscu sposób wykonywania robót wskazywał i objaśniał. W ciągu zimy uczyli się uczniowie II. i III. roku naprawy statków gospodarskich przy pomocy najprostszyc narzędzi.

Sposoby wykonywania tych robót pokazywał uczniom wiejski stelmach. Wprawa, jaką w tej robocie w stosunkowo krótkim czasie uczniowie nabyli, była dosyć znaczna i przy dobrej chęci wystarczyłaby w zupełności małemu gospodarzowi wiejskiemu. Nauka ta była jednak utrudniona z powodu braku większego lokalu na urządzenie warsztatu, wskutek czego część uczniów w stajni, część w składzie na narzędzia pracować musiała.

Środki naukowe.

Głównym środkiem naukowym jest gospodarstwo szkolne prowadzone na 30 morgowym obszarze własnym i na 30 morgach donajętych, częścią na pastwisko, częścią dla produkcji potrzebnego dla szkoły siana. Na polu okazowym na przestrzeni 1 morga uprawia się oprócz różnych odmian zbóż i roślin gospodarskich i przemysłowych także jarzyny i prowadzi się małą szkółkę owocową. W tym roku założyła Dyrekcyja na $\frac{1}{8}$ morga chmielarnię. Do zbiorów szkolnych zakupiono w b. r. siewnik 5-cio rzędowy ręczny systemu Siederslebena jako przyrząd do demonstracyi i jako narzędzie do obsiewania mniejszych parcel. Dalej zakupiono grabarkę konną systemu Pucka bez siedzenia dla woźnicy dla ułatwienia zbiórki. Książek w tym roku nie kupowano. Z gazet trzymała szkoła: Gazetę rolniczą berlińską, Gazetę lwowską, jako pismo codzienne, i „Niedzielę“ jako pismo ludowe. Gazetę rolniczą warszawską i Tygodnik rolniczy otrzymywała szkoła od Redakcyi bezpłatnie, za co wyraża Dyrekcyja redakcyom na tem miejscu w imieniu szkoły najserdeczniejszą podziękę. Rolnika dostarczał kierownik szkoły Rozwadowski.

Frekwencya uczniów.

W roku szkolnym 1900/901 było 32 uczniów na wszystkich trzech latach nauki. Na pierwszy rok przyjęto 14 uczniów, w ciągu roku uwolniono trzech, po roku z powodu zbyt małego postępu w nauce jednego, przeszło zatem na rok drugi nauki 10 uczniów. Na drugim roku było uczni 11, z tego w ciągu roku wydano jednego z powodu nieodpowiedniego zachowania się, przeszło na następny rok uczniów dziesięciu. Na roku trzecim było uczniów 8, wszyscy zdali egzamin końcowy. Z tych 5 przyjęło miejsce w większych gospodarstwach, jeden idzie w jesieni do wojska, dwóch zaś pozostaje w domu. Ze względu na miejsce urodzenia i zamieszkania było: z powiatu lwowskiego 3, rohatyńskiego 2, żydaczowskiego 3, jarosławskiego 4, brodzkiego 2, przemysłańskiego 2, żółkiewskiego 2, brzeżańskiego, sokalskiego, kałuskiego, radziechowskiego, samborskiego, ruceckiego, drohobyckiego, skałackiego po jednym. Wiek uczniów wahał się od 15 do 20 lat. Przeważnie byli to synowie ubogich włóścian i kilku synów sług dworskich. Z uczniów, którzy w roku poprzednim naukę ukończyli, 9 poszło do praktyki w większych majątkach, 2 odbyło kurs mleczarski a z tych jeden pracował w mleczarni dworskiej, drugi w mleczarni szkoły tutejszej; jeden zaś służy w wojsku. Z uczni dawniejszych: jeden pozostał nadal w Zatorze jako stawniczy, jeden służy w wojsku, jeden wstąpił do seminarjum nauczycielskiego w Zaleszczykach na rok trzeci, jeden pozostaje na własnem gospodarstwie, trzech było w większych gospodarstwach.

Sprawy internatu.

W zabudowaniu szkolnem sześć sal poświęconych jest dla uczniów, trzy na dole dla nauki i rekreacyi, trzy na pierwszym piętrze na sypialnie. Pościel składa się: z siennika, poduszki napchanej siewką, dwóch koców (letniego i zimowego) czterech prześcieradeł, dwóch ręczników i dwóch poszewek. Uczniowie dostają w ciągu roku jedno ubranie sukienne, dwa kompletne ubrania kortowe, dwa ubrania na lato drelichowe, jedną bundę do drogi, jedną burkę ciepłą, na zimę kożuszek niepokryty sukrem do roboty, 1 parę rękawiczek, kapelusz filcowy i słomkowy, 1 czapkę włóczkową. Prócz tego dostarcza im szkoła papieru do pisania, piór, ołów-

ków, szczotek do czyszczenia i czernidła na buty, mydła do mycia, nici i t. p. Żywnienie odbywało się we własnym zarządzie wedle następującego porządku:

Dzień	Śniadanie	Drugie śniadanie	Obiad	Podwieczorek	Kolacya	Uwaga
Poniedziałek	Kasza jaglana na mleku	25 dkg. chleba w lecie z omastą — w zimie bez omasty.	Barszcz zabieleny z fasolą, perłówką z omastą	25 dkg. chleba z omastą.	Kasza hreczana z mlekiem i omastą	
Wtorek	Grysik jęczmienny na mleku		Rosół z kartoflami, mięso z ryżem		Pierogi z kartoflami i omastą	
Środa	Grysik pszenny na mleku		Zupa kartoflana, kluski z serem		Kukurudzianka z mlekiem i omastą	
Czwartek	Kasza hreczana na mleku		Rosół z ryżem, mięso z fasolą na kwaśno		Prażucha z mlekiem i omastą	
Piątek	Kasza kukurudziana na mleku		Zupa grochowa z grzankami z chleba, pierogi z kartoflami		Kasza jaglana na mleku	
Sobota	Grysik pszenny na mleku		Kapuśniak z grochem, kluski z serem		Kasza hreczana z mlekiem i omastą	
Niedziela	Mleko pełne i chleb		Rosół z drobną kaszką, mięso ze śliwkami i kartoflami		Pierogi z kartoflami i omastą	

Mleko do śniadania i wieczerzy otrzymywali uczniowie po odtłuszczeniu na wirówce, tylko w niedzielę mleko pełne. Na omastę do chleba otrzymywali kolejno: smalec, masło, powidła lub ser. Mąki i kasze zakupywano w większych ilościach wprost u producentów. W ciągu roku wydano 13.962 racyj dziennych dla uczniów i czeladzi, 356 racyj dziennych dla instruktora, wiktującego się za osobnem wynagrodzeniem w kuchni zakładowej a koszt jednej racji wedle dziennika kasowego szkolnego wynosił 48½ groszy. Stąd roczny koszt żywienia jednej osoby bez opału i światła, ale wraz z kosztem utrzymania służby i prania bielizny = 172 K 66 gr. Koszt ubrania ucznia roczny = 57½ korony, bez butów i bielizny. Stan zdrowotności był bardzo dobry, bo oprócz jednego zapalenia płuc zwyczajnego i dwóch wypadków poważniejszego skaleczenia innych chorób nie było.

Budynki szkolne

starala się Dyrekcyja utrzymać w odpowiednim stanie. W b. r. naprawiono mury naokoło gnojowni i przejazdy. Rok bieżący znowu dowiódł, że niezbędną dla gospodarstwa jest szopa na narzędzia i pomieszczenie na warsztaty do wyprawy lnu.

Gospodarstwo szkolne

prowadzono dalej w obranym kierunku, dążącym do poprawy pól i wzbogacenia ich w próchnicę. W tym celu prócz nawozu rozpoczęto uprawę nawozów zielonych z pomyślnym rezultatem; nawet ściern żytnia obsiana łubinem dała w jesieni jeszcze dosyć dużą do przeorania masę. Chów bydła również dalej pomyślnie się rozwija i mała obora szkolna sprzedała w tym roku dwa roczne buhajki, uzyskując za nie 540 koron; przychowano też dwie cielice. Dla ułatwienia jednak chowu doprowadziła Dyrekcyja za zgodą Wydziału krajowego do skutku zakupno buhajka, pełnej krwi Simenthal, w spółce z komitetem c. k. Towarzystwa gospodarczego, co może się znacznie przyczynić do wyrównania i poprawy produktów stajni tutejszej. Doświadczeń na polu szkolnem w tym roku szkoła nie robiła oprócz doświadczenia z uprawy 6 odmian ziemniaków produkcji Dołkowskiego, zarządzanego przez stacyę botaniczno-rolniczą we Lwowie. Doświadczenie dało małe rezultaty i niekompletne, bo część parcel zniszczyły dziki. Za to więcej czasu poświęcono przygotowaniu do uprawy na fermie powiatowej w nadziei, że przysły rok w rezultaty o wiele obfitszym będzie.

Kronika szkoły.

W tym roku zwiedził szkołę kilkakrotnie Radca Wydz. kraj., dr. Szyszylowicz. Kierownik szkoły, korzystając z okazji wystawy bydła w Żydaczowie, miał tam pogadankę z włościanami o nawozach sztucznych, ich zakupnie i użyciu. Taką pogadankę urządził dla kolonistów w Annaberg, gdzie równocześnie wytyczył i zarządził przeprowadzenie doświadczenia nad nawożeniem łąki żużłami i kainitem.

Wykaz stanu majątkowego gospodarstwa szkoły rolniczej w Bereźnicy za rok 1900/1901.

Porównanie inwentarzy gospodarskich.

1. Inwentarz żywy.

a) Konie.

<i>d. 1/7 1900 r.</i>		<i>d. 1/7 1901 r.</i>	
1. Szpak m. 14 ¹ / ₂ l. 7. wartość	100:00	1. Klacz siwa deresz l. 9. m. 15 ¹ / ₂	150:00
2. Wałach m. 15 ¹ / ₂ l. 5. „	250:00	2. Wałach kasztan brud l. 6. m. 15 ¹ / ₂	280:00
Razem	350:00	Razem	430:00

b) Krowy.

<i>d. 1/7 1900 r.</i>		<i>d. 1/7 1901 r.</i>	
1. Dziesięć krów według ceny inwentarza	2627:00	1. Dziesięć krów według ceny inwentarza	2706:80
2. Cztery sztuki jałownika, ceny inwentarza	397:00	2. Pięć sztuk jałownika	483:50
Razem	3024:00	3. Połowa buhaja „Wiarusa“	300:00
		Razem	3490:30

c) Świnie.

<i>d. 1/7 1900 r.</i>		<i>d. 1/7 1901 r.</i>	
1. Pięć loch, 2 knury, 2 loszki, ogółem	735:00	1. Jeden knur, pięć loch i troje młod. wagi żywej 1.242 kg. à 70 gr.	869:40
2. Cztery prosięta po 18 K	72:00		
Razem	807:00		

d) Owce.

<i>d. 1/7 1900 r.</i>		<i>d. 1/7 1901 r.</i>	
1. Jedenaście starych à 12 K	132:00	1. Siedm starych po 12 K	84:00
2. Siedm młodych à 8 K	56:00	2. Troje młodych „ 8 „	24:00
Razem	188:00	Razem	108:00

e) Woły.

<i>d. 1/7 1900 r.</i>	<i>d. 1/7 1901 r.</i>
1. Para wołów wartość inwent.	510:00

2. Inwentarz martwy.

<i>d. 1/7 1900 r.</i>	<i>d. 1/7 1901 r.</i>
Stan inwentarza martwego	4590:00
	Stan inwentarza martwego
	4767:08

Zapasy w materiałach.

<i>d. 1/7 1900 r.</i>		<i>d. 1/7 1901 r.</i>	
1. Ściółka 16:15 po 2 K	32 30	1. Ściółka 13:94 po 2 K	27:88
2. Koniczyna 72:32 po 3:20	231:42	2. Koniczyna 61:36 po 3:50	214:76
3. Słoma w okłot. 2:00 po 3:00	6:00	3. Słoma w okłot. 4:80 po 3:00	14:40
4. Żyto pośląd 0:32 po 14:00	4:48	4. Owies 3:28 po 14	45:92
5. Owies 16 88 po 10:50	177:24	5. Pszenica celna 120 po 16	19:20
6. Łubin 3:04 po 16	48:64	6. Groch 11 kg. po 20	2:20
7. Ziemniaki 2:00 po 2:00	4:00	7. Koński ząb 0:15 po 16.	2:40
8. Kukurudzianka 0 04 po 16	0:64	8. Ziemniaki 7 K po 2	14:00
9. Otręby 2:12 po 7:50	15:90	9. Otręby 0:78 po 8	6:24
10. Makuchy 0:15 po 14	2:10	10. Makuch 0:18 po 16	2:88
11. Sól 0:18 po 12	2 16	11. Sól 0:40 po 12	4:80
12. Torf 50 q. po 3:24	162:00	12. Torf 50 q. po 3:18	159:00
13. Groch 18 po 20	1:60		
Razem	688:48	Razem	513:68

Obroty bieżące w ciągu roku 1900 na 1901.

1. Rachunek produkcji zwierzęcej.

a) Konie robocze.

Dochody:

<i>Gotówką.</i>	K
Za sprzedanego konia Szpaka	55·00
Porachunkiem:	
Za dostawę zakł. szkoln. drzewa	184·00
We własnym gospodarstwie:	
Roboczych dni parokonnych 245	
Produkcya nawozu 250 ctn.	
Razem	<u>239·00</u>

Rozchody:

<i>Gotówką.</i>	K
Kucie koni, kupno ocyli itp.	41·90
Kupno kłaczy siwej	147·30
Torf 10 ctn. po 3·18	31·80
Porachunkiem obsługa	20·00
Z własnego gospodarstwa:	
Słoma	17·29 ctn.
Konicz	21·34 "
Owies	34·61 "
Sól	0·265 "
Potraw i siano	41·08 "
Marchew i poślad	9·92 "
Razem	<u>241·00</u>

b) Krowy.

Dochody:

<i>Gotówką.</i>	K
Za stanowienie krów	57·00
" 2 cieląt sprzedanych	46·96
" krowę „Sojkę“	200·00
" byczka „Ileka“	220·00
" „ dla Towarz. gosp.	280·00
Porachunkiem:	
Za 12612·25 l. mleka po 12 gr.	1513·47
" 7233·50 " " " 10 "	723·35
We własnym gospodarstwie:	
Wyprodukow. nawozu 2.000 ctn.	
Razem	<u>3040·78</u>

Rozchody:

<i>Gotówką.</i>	K
Kupno krowy „Czajki“	190·00
" buhaja „Wiarusa“	201·66
Wydatki przy sprzedaży krów i byczka	13·73
Naprawa inwent. krowiarni	18·44
Najęcie pastucha	72·00
" pastwiska	240·00
Lekarstwa i weterynarz	12·00

Dokupno paszy:

Owsa 15·33 ctn. à 12·50	191·62
Soli 1·99 à 12	23·88
Otrąb 52·55 po 8·73	458·76
Makuchu 7·81 po 16	124·96
Bobiku 6·10 po 13·08	79·79
Torfu 35·00 po 3·18	111·30

Porachunkiem:

Mleczarni za produkta mleczar	120·00
Praca uczniów	100·00

Z własnego gospodarstwa:

Słomy	113·55 ctn.
Koniczyny	115·70 "
Buraków	125·00 "
Ziemniaków	75·82 "
Marchwi	31·64 "
Potrawu	32·20 "
Owsa	18·60 "

Razem 1958·14

c) Woły.

Dochody:

<i>Gotówką.</i>	K
Za sprzedanych parę wołów	601·00
We własnym gospodarstwie:	
Wyprodukowano nawozu 80 ctm.	
Dni roboczych na parę wołów 90	

Rozchody:

<i>Gotówką.</i>	K
Przy sprzedaży wołów	9·52
Dokupno paszy:	
Otręby 2·48 po 8·73	21·65
Sól 0·20 po 12	2·40
Makuch 1·41 po 16	22·56
Torf 10 ctm. po 3·18.	31·80
Z własnego gospodarstwa:	
Słoma	12·55 ctm.
Koniczyna	36·23 "
Owies	6·84 "
Ziemniaki	41·44 "
Porachunkiem:	
Obsługa przez uczniów	40·00
Razem	127·93

d) Owce.

Dochody:

Sprzedaż 11 sztuk owiec	280·00
" 55 kg. wełny	34·00
We własnym gospodarstwie:	
Wyprodukowano nawozu 80 ctm.	
Razem	314·00

Rozchody:

<i>Gotówką.</i>	
Przy sprzedaży i wysyłce owiec	1·44
Za dokupioną paszę:	
Otręby 0·50 po 8·73	4·36
Sól 48 kg. po 12 gr.	5·76
Torfu 10 ctm. po 3·18	31·70
Porachunkiem:	
Obsługa uczniów	40·00
Z własnego gospodarstwa:	
Słomy	6·70 ctm.
Koniczyny	1·00 "
Potrawu i siana	4·74 "
Ściernianki	18·00 "
Razem	83·36

e) Świnie.

Dochody:

<i>Gotówką.</i>	
Za skoki knura	22 00
" prosięta od loch szkolnych	618·20
" lochę	120·00
" wieprza	180·00
" lochę na targu	147·20
Z własnego gospodarstwa:	
Wyprodukowano nawozu 90 ctm.	
Razem	1087·40

Rozchody:

<i>Gotówką.</i>	
Przy sprzedaży prosiąt i loch	5·28
Kastracya knura	7·10
Za dokupioną paszę:	
Kukurudzianki 10·94 po 14·56	159·29
Otrąb 16·41 po 8·73	143·26
Bobiku 0·23 po 13·08	3·01
Ziemniaków 99·93	251·61
Do przeniesienia	569·55

Rozchody :

Z przeniesienia 569·55

Porachunkiem :

Mleczarni za produkta mleczar. 143·66

Z własnego gospodarstwa :

Słoma . . . 31·74 ctn.

Poślad . . . 1·10 "

Ospa . . . 1·38 "

Owies i groch . . 0·98 "

Ziemniaki . . . 17·59 "

Razem 713·21

Mleczarnia :

Dochody :

<i>Gotówką.</i>	K
Od zamiejscowych za produkta mleczarskie	1358·13
Od kierownika Rozwadowskiego	136·68
" nauczyciela Błaszkiwicza	162·21
" " Kaweckiego . . .	19·57
" " Sochaniewicza	13·75
" ks. Komarzańskiego . . .	141·79
" " Rudnickiego	18·12

Porachunkiem :

Od kuchni szkolnej	1065·33
" stajni i chlewni	263·66
Razem	3179·24

Rozchody :

<i>Gotówką.</i>	K
Za przybory do pakowania . . .	84·84
" mleko od ks. Komarzańskiego	259·06
" " " " Rudnickiego . . .	33·00
" tłuszcz z mleka od JW. Bar. Brunickiego	225·00
Za masło z Podhorzec	12·00

Porachunkiem :

Za mleko z krowiarni	2236·82
Razem	2850·72

B) Rachunek produkcji roślinnej.**Dochody :**

Za 58·52 ctm. żyta	922·57
" 4·29 " ziemniaków . . .	8·58
" 50·50 " " dla kuchni zakładowej . . .	146·60
Za owies i siano od kier. Rozwadowskiego	1·65
Za 25 kg. przynicy dla kuch. zakł.	4·00
" 2·35 ctn. łubinu	33·25
" 10 kg. lnu rygskiego . . .	5·60
" 70 " otrąb	13·60
Wynagrodzenie za pobity gradem owies i ziemniaki . . .	296·86
Za żywienie koni administr. . .	518·30
Razem	1951·01

Rozchody :

<i>Gotówką.</i>	
Kupno 26·87 ctm. owsa po 12·50	335·87
Rymarzowi za naprawę uprzęży	57·04
Stelmachowi za naprawę wozów	47·22
Kowalowi za okucie wozu . . .	80·00
" " naprawę narz. rol.	55·33
Zwrot zadatku za kupione siano	40·00
Za 14 fur kupionego nawozu	28·00
" 20 ctm. słomy w okłotach	64·00
" najem robotników	157·30
" czynsz dzierżawny pola . . .	510·00
" najem koni do zwózki zboża	12·30
" ubezpieczenia	73·64
" karnit w Tow. gósp. . . .	7·88
" myto drogowe	22·80
" 250 kg. łubinu	37·72
" 21 litrów nasienia lnu . . .	4·20
" 60 kg. siemienia rygskiego	36·90
" 20 " nasienia koniczyny	34·80
" nasiona i nawozy sztuczne	546·66

Do przeniesienia 2153·66

Rozchody :

	Z przeniesienia	2153·66
Za zmielenie ospy		1·60
„ 400 kg. superfosfatu		44·95
„ 23 kg. konopi do siewu		6·04
„ rozsądę brukwi i buraków		15·00
„ smarowidło do wozów		6·20
„ naprawę inwent. martwego	128·45	
„ 15 kg. bobiku po 13·08		2·06
„ 15 „ grochu po 16 gr		2·40
„ 10 ctm. torfu dla koni adm.		31·80

Porachunkiem:

Za pracę uczniów 420·00

We własnym gospodarstwie:

Robocizna sprzężajowa dni 335

Wyprodukowano nawozu 2500 ctm.

Razem 2810·16

Zestawienie.

	Dochody.		Rozchody.	
	K	gr.	K	gr.
I. Stan inwentarza żywego:				
a) konie robocze	430	—	350	—
b) krowy	3490	30	3024	—
c) świnie	869	40	807	—
d) owce	108	—	188	—
e) woły	—	—	510	—
II. Stan inwentarza martwego	4767	08	4590	—
III. Zapasy w płodach i produktach rolnych	513	68	688	48
A) Rachunek produkcji zwierzęcej:				
a) konie robocze	239	—	241	—
b) krowy	3040	78	1958	14
c) woły	601	—	127	93
d) owce	314	—	83	36
e) świnie	1087	40	713	21
f) mleczarnia	3179	24	2850	72
B) Rachunek produkcji roślinnej	1951	01	2810	16
Razem	20590	89	18942	—

Z porównania dochodów z rozchodami, w które wliczono 620 K za pracę uczniów, pozostaje nadwyżka w dochodach 1648 K 89 gr. czyli z 1-go morga 53 K 96 gr.

Z Dyrekcji krajowej niższej szkoły rolniczej w Bereźnicy.

Bereźnica, 2. sierpnia 1901

Henryk Rozwadowski.

Sprawozdanie

Dyrekcji krajowej niższej szkoły rolniczej w Horodence za r. szkolny 1900/901.

I. Ogólne wiadomości o szkole.

Krajowa niższa szkoła rolnicza w Horodence, założona w r. 1885 staraniem Wydziału krajowego, wspartem ofiarnością JWnego barona Jakóba Romaszkana, ma na celu przede wszystkim kształcenie pomocników, t. j. niższych organów wykonawczych dla gospodarstw większych.

Cel ten dla szkoły horodeńskiej wytkniętym został na podstawie warunków, w jakich ona się znajduje. Szkoła ta bowiem nie posiada własnego gospodarstwa, jedynie obejście szkolne i ogród 4-morgowy, a opartą jest o wzorowo prowadzone gospodarstwo rolne bar. Romaszkana, obejmujące 3661 morgów obszaru. Uczniowie szkoły horodeńskiej korzystać mogą ze wszystkich działów tego gospodarstwa.

Szkoła, nie posiadając jednak prócz 4-morgowego ogrodu własnego gospodarstwa, nie jest w stanie utrzymywać choćby parę sztuk krów i kilka sztuk trzody chlewnej do chowu, co by dało możliwość uczniom nabycia gruntownej praktycznej nauki o wychowie, żywieniu i pielęgnowaniu zwierząt gospodarskich. Dotychczas napotykała i napotyka nauka praktyczna chowu zwierząt domowych na znaczne trudności, gdyż w gospodarstwie, o które szkoła jest oparta, uczniowie w stajniach tylko jako służbowi kolejno czynnościami tam przedsiębranym przypatrywać się mogą.

Ażeby tym niedogodnościom zapobiedz, ma Dyrekcya zamiar w przyszłości wydzierżawić 4—5 morgów gruntu, by zabezpieczyć się w potrzebną ilość paszy, a po rozszerzeniu stajni utrzymywać przynajmniej 4 sztuki bydła i 4 sztuki trzody chlewnej dla prowadzenia nauki praktycznej chowu zwierząt domowych.

Nauka teoretyczna i praktyczna obejmuje przedmioty objęte statutem szkoły i rozłożona jest na lat 3. Rok szkolny rozpoczyna się z dniem 1. lipca a kończy się z dniem 30. czerwca każdego roku. Dla szkoły horodeńskiej są przeznaczone: z funduszków Rady powiatowej horodeńskiej 3 stypendya po 100 złr. i 1 stypendyum po 150 złr. rocznie, nadto z funduszków gminy miasta Horodenki (dla młodzieży przynależnej do tego miasta) 1 stypendyum o rocznych 100 złr.

Z końcem roku szkolnego składają uczniowie egzamina roczne ze wszystkich przedmiotów nauki przed komisją egzaminacyjną, stosownie do postanowienia §. 14. statutu szkoły. O wyniku egzaminu, który stanowi o przejściu ucznia na rok wyższy, zawiadamia Dyrekcya listownie rodziców względnie opiekunów uczniów. Po ukończeniu całego trzechletniego kursu nauk, jest każdy uczeń zobowiązany złożyć egzamin końcowy z całości nauki zawodowej przed komisją egzaminacyjną. W razie pomyślnego wyniku tego egzaminu, otrzymuje uczeń „Świadectwo ukończenia nauk“, w którym jest podany ogólny postęp w naukach stopniami: bardzo dobry, dobry i dostateczny, a zachowanie się stopniami: zupełnie odpowiednie, odpowiednie lub zaledwie odpowiednie

II. Skład grona nauczycieli:

1. Przemysław Cholewa, kierownik szkoły i nauczyciel fachowy, uczył chowu zwierząt domowych, mleczarstwa, nauki zarządu, zoologii, miernictwa i rachunkowości. Oprócz tego prowadził administrację zakładu, tudzież kierował praktyką gospodarczą.

2. Jan Horbań, zastępca nauczyciela fachowego, uczył zasadniczych wiadomości z nauk przyrodniczych, rolnictwa i rysunków.

3. Ludwik Zub, nauczyciel do nauk elementarnych, uczył języka polskiego i ruskiego, rachunków, geografii i historii ojezycznej, oprócz tego pomagał w prowadzeniu kancelaryi szkolnej.

4. Adolf Jasiński, zastępca instruktora i dozorca uczniów, uczył wykonywania robót gospodarczych.

5. Ks. Zygmunt Scherff, wikary przy kościele parafialnym, udzielał nauki religii uczniom obrz. rzym.-kat.

6. Ks. Sofron Hlibowicki, wikary przy cerkwi parafialnej, udzielał nauki religii uczniom obrz. gr.-kat.

7. Teofil Sochaniewicz, krajowy nauczyciel wędrowny weterynaryi, uczył weterynaryi w ciągu kursu 4-tygodniowego.

8. Zygmunt Jakliński, kontrolor c. k. fabryki tytoniu w Jagielnicy, odbywając 14-dniowy kurs uprawy tytoniu dla nauczycieli ludowych, urządzony staraniem Komitetu uprawy tytoniu w Śniatynie, udzielał równocześnie dla uczniów tut. szkoły nauki o uprawie tytoniu przez dwa tygodnie.

III. Nauki w szkole udzielane.

Nauka w kraj. niższej szkole rolniczej w Horodence jest teoretyczna i praktyczna. Zakres i treść każdego przedmiotu w porównaniu do lat poprzednich nie uległy zasadniczej zmianie.

Nauka teoretyczna trwa od 1. października do końca czerwca; w czasie jednak najważniejszych robót, jak siewów wiosennych, sadzenia ziemniaków, zbioru siana, bywa chwilowo przerywana, by wszystkich uczniów z pracami temi gruntownie zapoznać. W czasie żniw i robót jesiennych, t. j. od 1. lipca do 1. października są wszyscy uczniowie wyłącznie praktycznie zajęci. Sposób udzielania nauki praktyki gospodarczej jest następujący:

Uczniów roku I. uczy się przeważnie poprawnego wykonywania wszelkich robót ręcznych przy użyciu narzędzi ręcznych, (kopania, motyczenia, żęcia, koszenia, wiązania i t. p.), i niektórych robót narzędziami zaprzężnemi (orania, walcowania, włóczenia). W drugim roku nauki używa się uczniów przeważnie do wykonywania prac narzędziami zaprzężnemi lub poruszanemi motorami (orania, młócenia, pielienia, płúżkowania, grabienia grabarką, cięcia sieczki i t. p.), a w czasie żniwa do zbioru i dozoru przy zbiorze, jako pomocników uczniów roku III., w końcu do zwózki i składania stert; w III. roku do pracy maszynami (siewnikami, młocarnią parową), i jako dozorców poszczególnych robót. Uczniowie roku III. pełnią kolejno służbę pisarza tokowego i służbę ekonoma. Dla wyuczenia pielęgnowania inwentarza wyznacza się przez cały rok po kolei co tydzień 2 uczniów (jeden z II-go i jeden z I-go roku) do obsługi krowiarni, wołowni i fornalki pod nadzorem ucznia roku III-go, pełniącego służbę wóldarza.

W okresie zimowym pełni po 2 uczniów tygodniowo służbę w gorzelni, a ci sami są w miarę wolnego czasu zajęci w kuźni i stelmacharni.

Z wszelkich wykonywanych, względnie dozorowanych prac, składają uczniowie służbowi tygodniowo raporta kierownikowi szkoły, który wszelkie czynności przez nich wykonywane omawia i błędy wytyka. Na obejściu szkolnem, ogrodzie i półku szkolnem wszystkie czynności wykonują uczniowie sami.

W ubiegłym roku szkolnym urządono dla uczniów trzy kursy specjalne, a to kurs weterynaryi, kurs mleczarstwa i kurs uprawy tytoniu.

Kurs nauki weterynaryi przeprowadził z uczniami roku III. krajowy nauczyciel weterynaryi, p. Teofil Sochaniewicz. Kurs ten trwał 4 tygodnie.

Kurs nauki mleczarstwa odbył w miesiącach zimowych z uczniami roku III. p. Przemysław Cholewa, kierownik szkoły, dokładając starań, by uczniów wykształcić praktycznie w obchodzeniu się z nabiałem. Kurs ten trwał 6 tygodni.

Kurs uprawy tytoniu przeprowadził w 2 tygodniach z uczniami roku III. p. Zygmunt Jakliński, kontrolor c. k. fabryki tytoniu w Jagielnicy.

IV. Środki naukowe.

1. Głównym środkiem naukowym do praktycznej nauki gospodarstwa wiejskiego we wszystkich jego działach jest wzorowo prowadzone gospodarstwo JW. Jakóba barona Romaszkana, o które szkoła jest oparta.

2. Pole szkolne, półko do uprawy roślin okazowych, półko warzywne, nadto mały ogródek botaniczny i kwiatowy. Rozłożenie całego do szkoły należącego obszaru pozostało niezmienione. Pole szkolne podzielone jest na 10 poletek po 13 arów

na których zaprowadzone jest na okres 10-letni zmianowanie roślin. Oprócz tego znajduje się w ogrodzie kilka poletek nie należących do głównego płodozmianu, na których uprawia się warzywa dla kuchni szkolnej, buraki pastewne, marchew, lucernę i t. p. Wszystkie plody uzyskane z pola szkolnego, albo bezpośrednio się spienięża, lub też po cenie możliwie najniższej we własnym zarządzie na potrzeby kuchni lub stajni zarachowuje. Uzyskany dochód z tego małego zbiorku wyniesie po spieniężeniu wszystkich płodów około 700 Kor.

Na półkach do uprawy roślin okazowych uprawia się najrozmaitsze gatunki zbóż i innych roślin uprawianych w celu umożliwienia uczniom zapoznania się z nimi. Poletek okazowych obsianych najrozmaitszymi roślinami było w b. r. 335 po 2 m².

W ogródku małym botanicznym uprawiano najrozmaitsze trawy i zioła, również różnego rodzaju rośliny pożyteczne i szkodliwe, z którymi uczniowie ciągle się spotykają i zapoznają. Na poletkach wyłączonych z głównego płodozmianu uprawia się lucernę, marchew, buraki na paszę dla koni, tudzież warzywa na potrzeby kuchni szkolnej. Dla upiększenia obejścia szkolnego służy skromny ogródek kwiatowy; nadto zabudowania szkolne, o ile fundusze na to pozwalają, bywają różnego rodzaju krzewami ozdobnymi i kwiatami obsadzone z zamiarem wyrabiania w uczniach, choć w części, poczucia piękna i porządku. Wszelkie te prace w obrębie zakładu przedsiębrane wykonywali sami uczniowie.

3. Biblioteka szkolna powiększyła się w ciągu roku o 80 dziełek treści rolniczej, częścią treści nadającej się bardzo dobrze do nauki i czytania dla uczniów. Z czasopism prenumerowano 1 dziennik polityczny i 6 czasopism treści rolniczej.

V. Frekwencya uczniów.

Z początkiem roku szkolnego 1900/1901 zgłosiło się do szkoły 23 nowych kandydatów, z tych 5 przydzielił Wydział krajowy do innych szkół rolniczych, 18 kandydatów wezwano do egzaminu wstępnego, 15 przyjęto na I rok nauki.

Z zapisanych z początkiem roku 1900/1901 na I. rok nauki 15 uczniów, jeden opuścił zakład na żądanie rodziców, 2 zaś zostało wydalonych, pozostało zatem przy końcu roku szkolnego 12, z których na rok II. nauki przeszło 11, 1 uczeń musiał dla niedostatecznych postępów zakład opuścić.

Na II. rok nauki wpisano z początkiem roku szkolnego 16 uczniów, z których wszyscy przy końcu roku otrzymali promocję na III. rok nauki.

Na rok III. nauki wpisano z początkiem roku szkolnego 1900/1901 14 uczniów, z tych ukończyło i składało egzamin główny 12, gdyż jeden z nich wskutek zupełnej nieudolności do nauki i pracy w ciągu roku został z zakładu wydalony, drugi zaś z powodu choroby na własne żądanie ze szkoły uwolniony.

Ogółem wpisano na początku roku szkolnego 45, w ciągu roku opuściło zakład 2, 3 wydalono; przy końcu roku szkolnego zatem było 40 uczniów.

Z tych 40 uczniów było: 9 synów oficyalistów prywatnych, 22 synów gospodarzy wiejskich, 9 synów rzemieślników, urzędników, nauczycieli i księży obrz. gr.-kat.

Obrządku rzym.-kat. było uczniów 28, gr.-kat. 12.

Przygotowanie naukowe posiadało: 34 uczniów szkołę ludową, 1 uczeń szkołę uprawy lnu w Gródku, 1 uczeń kurs przygotowawczy seminaryum nauczycielskiego, 1 uczeń kurs szkoły zawodowej przemysłu drzewnego, 3 uczniów pierwsze klasy szkół średnich.

Według wieku było: w wieku od 15—18 lat 20 uczniów, od 19—21 lat 19 uczniów, w wieku 25 lat 1 uczeń.

Egzamina końcowe odbyły się w dniach 14. i 15. czerwea b. r. w obecności p. Dra Ignacego Szyszyłowicza, radcy Wydziału krajowego. Jedenastu uczniom roku III. na podstawie egzaminu końcowego z uwzględnieniem postępów z nauk, w czasie ich 3-letniego pobytu w szkole i praktycznego uzdolnienia do zawodu gospodarczego, wydano świadectwa ukończenia nauk, jeden zaś otrzymał świadectwo ukończenia nauk z postępem niedostatecznym.

Z tych 12 uczniów Feuereisel Teodor został wzięty do wojska i w październiku rozpocznie służbę wojskową, Bąk Tadeusz, otrzymawszy stypendyum Wysokiego Wydziału krajowego, udał się do Rudnik celem przysposobienia się na dozorcę kul-

tur torfowych, Mazurka Teofila zatrzymała Dyrekcyę jako ucznia praktykanta, Kalus Włodzimierz udał się na własne gospodarstwo, reszta zaś w liczbie 8 udali się z rekomeudacyi Dyrekcyi na posady pomocników gospodarczych do gospodarstw większych.

Podobnie jak w latach poprzednich nie była Dyrekcyę w stanie zaspokoić wychowankami tutejszej szkoły słuźbodawców, gdyż popyt był o wiele większy niż podaź.

Zabiegi i starania Dyrekcyi w celu zebrania wiadomości o byłych uczniach tuł. szkoły są te, że przeważna ich część znajduje się przy gospodarstwach, a mała tylko i nieznaczna ich liczba poświęciła się innym zawodom.

VI. Sprawy internatu.

Uczniowie pomieszczeni są w 4 sypialniach, 1 czytelni, 2 salach naukowych i 1 jadalni.

Regulamin internatu, przedstawiony w zeszłorocznem sprawozdaniu nie uległ żadnej zmianie.

Kuchnia zakładowa prowadzoną była jak w roku ubiegłym we własnym zarządzie i dostarczała uczniom za stosunkowo niewielką kwotę, 18 Kor. miesięcznie za jednego ucznia wynoszącą, dostateczną ilość pożywienia.

Koszt ubrania i oprania jednego ucznia wypadł w roku 1900/1901 okrągło na 60 Koron.

Stan zdrowotny uczniów w ubiegłym roku szkolnym pozostawiał wiele do życzenia. Uczniowie zapadali często na różne choroby z zaziębienia pochodzące i na chorobę ócz. Z ciężkich wypadków notuje Dyrekcyę jeden wypadek tyfusu i zapalenia płuc.

VII. Budynki szkolne.

Prócz zwykłych napraw w budynkach szkolnych, pokrycia budynku administracyjnego blachą i wstawienia okien w pomieszkaniu kierownika szkoły i nauczyciela fachowego, nie przedsiębrano w tychże żadnych innych zmian i czynności.

VIII. Kronika szkoły.

W roku szkolnym 1900/1901 zwiedzali szkołę JWP.: inspektor kultury krajowej, c. k. Radea dworu, Władysław Struszkiewicz, baron Romaszkan, jako opiekun szkoły, kilkakrotnie, Radea Wydziału krajowego Dr. Ignacy Szyszyłowicz dwukrotnie; zresztą zwiedzało tutejszą szkołę okoliczne obywatelstwo i włościanie.

Z Dyrekcyi krajowej niższej szkoły rolniczej w Horodence.

Horodenka, dnia 18. września 1901.

Przemysław Cholewa.

Sprawozdanie

Dyrekcji krajowej niższej szkoły rolniczej w Jagielnicy za rok 1900/901.

I. Ogólne wiadomości o szkole.

Krajowa niższa szkoła rolnicza w Jagielnicy założona staraniem Wysokiego Wydziału krajowego i ofiarnością JE. Karola hr. Lanckorońskiego, ma na celu wychowanie i kształcenie na uzdolnionych gospodarzy praktycznych przedewszystkiem synów włościańskich, którzyby w przyszłości, osiadłszy na ojcowiznie, mogli wzorem swym przyczynić się do podniesienia gospodarstwa włościańskiego.

W przyjęciu też do szkoły mają pierwszeństwo ci synowie włościan, których obszerniejsza i zamożniejsza ojcowizna daje rękojmię, że po ukończeniu szkoły pozostaną na własnem gospodarstwie.

II. Skład grona nauczycieli.

1. Antoni Świeżawski, kierownik zakładu i nauczyciel fachowy, uczy rolnictwa, zarządu gospodarskiego, rachunkowości gospodarskiej, tudzież ustaw mających związek z gospodarstwem, a nadto prowadzi całe gospodarstwo szkolne.

2. Włodzimierz Grodzki, drugi nauczyciel fachowy, uczy hodowli zwierząt domowych i wstępnych wiadomości z nauk przyrodniczych.

3. Michał Zajac, nauczyciel do nauk elementarnych ogólnie kształcących, uczy języka polskiego i ruskiego, rachunków i geometrii, geografii i historii, kaligrafii i rysunków, nadto sadownictwa i pszczelnictwa.

4. Obowiązki instruktora pełnili dwaj praktykanci, którzy pod kierunkiem nauczycieli fachowych uczyli wykonywania wszelkich prac ręcznych i dozorowali uczniów przy robotach gospodarskich.

5. Ks. kanonik Eliaszk Matkowski, gr. kat. poboszcz w Świdowej, uczy religii w 2 godzinach tygodniowo na I. i II. roku nauki.

6. Ks. kanonik Józef Gliński, rz. kat. proboszcz w Jagielnicy, uczy religii na III. roku 1 godzinę tygodniowo.

7. Zygmunt Jakliński, kontrolor c. k. fabryki tytoniu, uczył szczegółowej uprawy tytoniu po 2 godziny tygodniowo w okresie wiosennym i jesiennym.

8. Strzelecki Kazimierz, naczelnik straży ogniowej w Czortkowie, odbył kurs ćwiczeń dla szkolnej straży pożarnej w sierpniu i wrześniu dwa razy tygodniowo po 2 godziny.

III. Nauki w szkole udzielane.

a) Nauka teoretyczna.

Rodzaj i treść nauk wszystkich podane zostały w sprawozdaniu z roku 1890/891.

Na I. roku przeważają nauki elementarne ogólnie kształcące i podstawowe a także rozpoczynają się już na tym roku wstępne wiadomości z nauk przyrodniczych.

Na roku II. obok elementarnych i przyrodniczych rozpoczynają się nauki zawodowe i te na roku III. przeważają.

b) Nauka praktyczna ma swą główną podstawę w gospodarstwie szkolnem. Uczniowie są zajęci codziennie w gospodarstwie, mianowicie przez 9 miesięcy (t. j. od 1. października do końca czerwca) uczniowie tylko jednego roku lub 2 lat naprzemian, a przez 3 miesiące letnie uczniowie wszystkich 3 lat. Oprócz tego ko-

lejno po 6 uczni obsługuje przez cały tydzień inwentarz żywy a 1 pełni służbę gumienego. Uczniowie III. roku są przewodnikami w tych robotach, a oprócz tego prowadzą kolejno rachunkowość gospodarstwa szkolnego przez zapisywanie poszczególnych dat w dzienniku robocizny, w rejestrach gospodarskich, w dzienniku kasowym i księdze kontowej i sporządzają raporta tygodniowe obrotów gospodarstwa szkolnego. Nauczyciele fachowi i instruktor wskazują uczniom poprawne wykonywanie robót gospodarskich, ich właściwy cel, skutek, zależnie od stosownej pory wykonania.

Nauczyciel rolnictwa a zarazem dyrektor szkoły kieruje całym gospodarstwem i dozoruje bezpośrednio uprawy roślin, nauczyciel zaś hodowli zwierząt domowych dozoruje bezpośrednio inwentarza żywego gospodarstwa szkolnego i obchodzenia się z nabiałem. Instruktor jest nie tylko nauczycielem robót ręcznych, ale także głównym dozorcą pracujących w gospodarstwie uczniów, przyczem w razie dalszego rozrzucenia robót bywa posiłkowany przez nauczycieli fachowych w czasie wolnym od nauki szkolnej.

Tym sposobem uczą się uczniowie pod okiem nauczycieli i obrabiają całe gospodarstwo szkolne sami bez najemnego robotnika, a przez cały 3-letni peryod nauki ma każdy uczeń dosyć sposobności do nabrania należytej wprawy w wykonywaniu wszelkich prac w gospodarstwie.

IV. Środki naukowe.

1. Głównym środkiem naukowym jest gospodarstwo szkolne na obszarze 31 morgów z odpowiednimi budynkami i z własnym inwentarzem (O gospodarstwie dalej pod IX.).

Nadto służą do demonstracyj i ćwiczeń przy nauce:

2. Pólko do uprawy roślin okazowych, na którym na małych grządkach uprawia się te z ważniejszych roślin, których nie ma na polu należącym do gospodarstwa.

3. Zbiory środków naukowych.

4. Biblioteka obejmująca obecnie 1341 dzieł. Nadto prenumeruje się: 1 gazetę polityczną, Encyklopedyę rolniczą, Gazetę rolniczą, Ziemiańską, Rolnik, Tygodnik rolniczy, Poradnik gospodarski, Bartnika, Land. Unterrichtszeitung, Prakt. Landwirt, Oekonom, Prakt. Ratg. im Obstbau, Ogrodnictwo, 10 pism rolniczych: Niedzielę, Gazetę świąteczną, Przewodnik kółek roln., Powściągliwość i pracę, Przewodnik katolicki i Wydawnictwo dziełek ludowych polskie i ruskie.

5. Do nauki i zajęcia uczniów w porach roku, w których przy gospodarstwie mniej zatrudnienia — służy warsztat stolarski i kołodziejski z tokarnią, na których uczniowie wykonują naprawy narzędzi gospodarskich.

V. Frekwencja uczniów.

W roku szkolnym 1900/901 było na I. roku uczniów 15, na II. r. 13, a na III. r. 11, czyli razem 39. W ciągu roku wystąpiło 2 (1 z I. a 1 z II. r.) — zostało więc z końcem r. 37.

Według wieku było mających 16 lat 6 uczniów, 17 lat 10 uczniów, 18 lat 9 uczniów, 19 lat 6 uczni, 20 lat 6 uczniów. Z uczniów tych ukończyło przed wstąpieniem do tutejszej szkoły: szkołę ludową 35 uczniów, a 2 uczniów uczyło się prywatnie.

Według powiatów było: z czortkowskiego 12 uczniów, z buczackiego 7, z borszczowskiego 4, z zaleszczyckiego 3, a po 1 uczniu z następujących powiatów: Husiatyn, Przeworsk, Cieszanów, Jarosław, Rohatyn, Przemyśl, Kamionka Str., Trembowla, Brody, Zbaraż i 1 z Rosyi.

Z 12 uczniów II. roku wszyscy przeszli na rok III., z 14 uczniów I. roku wszyscy przeszli na II. rok, zaś na bieżący rok szkolny przyjęto 13 uczniów nowych.

Cały kus nauk 3-letni w ubiegłym roku szkolnym 1900/901 ukończyli następujący uczniowie: 1. Bryłkowski Kazimierz, 2. Dyczkowski Michał, 3. Janczyń

ski Stefan z dobrym postępem. 4. Babiak Wasyl, 5. Bojko Wasyl, 6. Florków Franciszek, 7. Haik Marcin, 8. Podgórski Antoni, 9. Sapiszczuk Piotr, 10. Słocki Franciszek, 11. Zajac Bazyli z postępem dostatecznym.

VI. Wiadomości o byłych uczniach.

Z uczniów, którzy ukończyli szkołę w roku 1900/901 jeden Dyczkowski jako sierota objął ojcowiznę w Zazdrości w własny zarząd, a będąc jeszcze uczniem, gospodarstwo swe zaopatrzył w doborowe nasiona z gospodarstwa szkolnego, także pierwszy w swej okolicy zaczął użyźniać swe pola nawozami zielonymi. Z tej warstwy trzech wzięto do wojska a reszta umieściła się w gospodarstwach większej własności.

Z dawniejszych uczniów w b. r. w samym tylko Czortkowie wzięto do wojska 10, a służba wojskowa bardzo wielu uczniów wykoleja z ich właściwego stanowiska. Skutecznie zaradzioby temu można, gdyby uczniów niższych szkół rolniczych wziętych do wojska przydzielano do rezerwy, której żołnierze tylko 2 miesiące pozostają przy wojsku a później tylko na ćwiczenia wojskowe powoływani bywają, tym sposobem nie byłiby odrywani od roli na 3 lata i pozostałoby w swoim zawodzie gospodarskim. Wielu uczniów niższych szkół rolniczych po ukończeniu trzyletniej służby wojskowej zaciąga się do żandarmeryi. Według relacji ich zwierzchników, działalność ich tam jest bardzo skuteczną, bo właśnie z wielką korzyścią dla włościan rozpowszechniają między nimi wiadomości zawodowe nabyte w szkole rolniczej. Doświadczenie wykazało także, że uczniowie niższych szkół rolniczych są bardzo dobrym i stosownym materiałem do seminarjów nauczycielskich. W szkole ludowej na wsi potrafią oni swą tu nabytą wiedzę i poprawne wykonanie robót gospod. bardzo korzystnie między włościanami rozprzestrzenić a sami w ciągu nauki przyzwyczajeni do wsi i skromnego sposobu życia, przytem sami, pracując skutecznie w obranym kierunku, nie będą ustawicznie rozmyślali o innym zawodzie lub posadzie w mieście a owszem przywiążą się do wsi i do działalności między wiejskim ludem.

Takim już przed 2 laty ukończonym seminarzystą z postępem celującym jest były uczeń naszej szkoły, Karol Wojewoda, który po odbyciu jednorocznej służby wojskowej był przez rok nauczycielem ludowym — a obecnie po przeznaczeniu p. Zajaca przez Wydział krajowy na studia pomologiczne jest przeznaczonym do objęcia w naszej szkole posady nauczyciela do nauk elementarnych. Zarząd monopolu tytoniowego nadał posady dozorców uprawy tytoniu 6 uczniom naszej szkoły, a ci mając wiele ciągłej styczności z włościanami, powinni by korzystnie wpłynąć na rozszerzenie między nimi pożytecznych wiadomości gospodarskich.

Z dawniejszych uczniów zajmują w naszej szkole posadę praktykantów: Remboch i Geleta, którzy bardzo skutecznie używani bywają do dozoru uczniów i pilnowania w wykonywaniu robót gospodarskich, a tak właściwiej i korzystniej zastępują instruktora, bo dwie siły dokładniej dozorowanie wykonywać mogą.

Jako wibitniejsi pracownicy, zasługujący na pochwałę swych słuźbodawców, odznaczają się: Danyłko u P. Noëla w Sosolówce, Harmacki u P. br. Heidla w Beremianach, Lipowicz u p. Bohdanowicza w Oszehlibach. Zasługuje też na wzmiankę Skrzepiński, który ukończył kurs meloracyjny i jest używany przez Wydział krajowy przy robotach melioracyjnych. Na mniejszych gospodarstwach gospodaruje samoistnie na osieroconej ojcowiźnie Żeglin w Ostrowie koło Krystynopola, a Byk w Baryszu pozostaje przy ojcu na 40 morgowej własności gruntowej; obydwaj wpłynęli już na poprawę ojcowizn zbudowaniem stajen, zastosowanych do utrzymywania nawozu pod bydłem, wprowadzili troskliwe suszenie koniczyny na kozłach i kuczkowaniem, chroniące od szkód przez opady deszczowe wyrządzanych, oraz zadziwiają sąsiadów uzyskaniem wyższych plonów z pastewnych buraków i t. p. a tym sposobem przyczyniają się do wskazywania korzystniejszego gospodarowania.

VII. Sprawy internatu.

Przez rozszerzenie sal sypialnych pomieściło się i utrzymało w roku ubiegłym 39 uczni (2 wystąpiło). Sale sypialne są cały dzień zamknięte (z otwartemi

oknami) a uczniowie przebywają w dzień, o ile nie są w gospodarstwie zatrudnieni, w 3 salach naukowych.

Koszt ubrania i oprania jednego ucznia wynosił w r. 1900/901 120 K 80 gr.

Stołowanie uczniów odbywa się w własnym zarządzie. Jest to najtańszy sposób wyżywienia uczniów i bardzo odpowiedni przy własnym gospodarstwie, bo produkta tegoż dają się należyście spieniężyć. Wdraża się też w ten sposób uczniów w oszczędne gospodarstwo domowe, bo każdy kolejno pełni przez miesiąc służbę szafarza, wydając do kuchni artykuły spożywcze na wagę podług przepisu. Uczniowie sami zajmują się przeróbką mleka i tym sposobem mają najlepszą naukę praktycznego i należytego obchodzenia się z nabiałem i użycia separatora, tudzież innych poprawnych przyrządów w gospodarstwie nabiałowym używanych. Koszt wyżywienia jednego ucznia wynosił w roku 1900/901 157 K 51 gr., t. j. miesięcznie 13 K 12 gr. Nadzór bezpośredni w internacie wykonuje kierownik szkoły przy pomocy obu nauczycieli i praktykantów.

Stan zdrowotny uczniów był pomyślny, ciężkich bowiem i epidemicznych chorób nie było żadnych.

Wizyt lekarskich było 115. Koszt lekarza wyniósł 246 K a apteka 127 K.

VIII. Budynki szkolne.

W ubiegłym roku budynki niezmienione oprócz zwykłych napraw, poszyto tylko na nowo szopę, kuchnię i upiększono też dziedziniec szkolny żywym płotem z ligustru, oraz zasadzeniem kilkudziesięciu krzaków róż i bżów.

IX. Gospodarstwo szkolne.

1. Obszar ziemi o powierzchni 31 morgów do gospodarstwa szkolnego należący obejmuje tylko samą rolę a to 21 morgów obok budynków szkolnych w jednym kawałku (własność J. E. Karola Lanckorońskiego) i 10 morgów w 4 parcelach blisko siebie w obrębie gminy Ulaszkowce położonych, oddalonych około 3 kilometry od budynków szkolnych a zakupionych na własność szkoły kosztem funduszu krajowego. Tu udało się przez usypanie 2 grobel rękami uczniów wydobyć z nieużytku półmorgowy kawałek ziemi od zalewającego jeziora, który do roli przyłączono a częścią został jeszcze pod zasadzoną przed kilku laty łożyną. W zaprzeszłym roku, korzystając z tej okoliczności, że wskutek bezśnieżnej zimy na jeziorze znaczna część ziemi była od początku wiosny odkryta, umocniono zewnętrzną groblę zasadzeniem łożyny i ziemią z obszaru jeziora wypełniło się za niskie miejsca na rolę między groblami tak, że poziom wzniósł się do metra wysokości i tym sposobem w przedłużeniu uprawnych parceli uzyskało się około morga roli już nie narażony na zalew z wiosną przez wezbranie wody jeziora z topniejących śniegów. W bieżącym roku rozszerzono groblę i usypano nowe granicami pola szkolnego, które przy zakupie były pod wodą. Całe to dość kosztowne ulepszenie wykonuje się tylko robotą uczniów bez użycia gotówki. W pozaprzeszłym roku zakupiono też w tych polach przy jeziorze 1 morg 60⁰² roli przytykającej do posiadanego już pola bez użycia na to osobnego funduszu z Wysokiego Sejmu przyznanego. Zakupno to uskuteczniło własnymi funduszami szkoły uzyskanymi ze sprzedaży dawnego siewnika za ciężkiego dla włościańskiego gospodarstwa w kwocie 100 złr. i 78 złr. 50 ct. z bieżących dochodów gospodarstwa szkolnego. Tym sposobem powiększyła się własność funduszu krajowego o 1 morg 60⁰² w wartości 178 złr. 50 ct. (357 K) i gospodarstwo szkolne posiada obecnie tym sposobem 31 morgów uprawnej roli. Z nowo przybyłego morga zebrały się już plony w bieżącym roku 1901.

2. Budynki gospodarskie oprócz stodoły i szopy zostały przed 5 laty właściwiej przekształcone i w dogodniejsze miejsce przeniesione, tak że stanowią odrębne obejście gospodarskie. Pierwotnie mieściły się stajnia i komora na paszę oraz chlewy w 3 odrębnych budynkach, podzielonych na ciasne zaduszne klatki, przez co utrudniony był dozór a bardzo niedogodne roznoszenie paszy zawsze możliwe tylko przez dziedziniec. Obecnie w jednej stajni na 4 metry wysokiej mieści się

cały inwentarz żywy, a tak dozór w żywieniu i obchodzeniu inwentarza, jakoteż rozdawanie paszy bardzo ułatwione, bez narażenia się jak poprzednio na szkodliwe wpływy niepogody, zawieji i wichrów. Krowiarnia jest urządzona bardzo wygodnie do przechowania gnoju pod bydłem, skąd wprost z samej stajni nawóz furami może być wywożony; tła tak w krowiarni jak i pod trzodę chlewną są betonowane. Urządzono też na dworze w cieniu drzew odrębne obory na jałownik i trzodę chlewną, jakoteż zbudowano wzorową gnojarnię obmurowaną i otoczoną poręczami tak, że nawóz może być tratowanym przez wypuszczone na nią bydło.

3. Do inwentarza martwego, używanego w gospodarstwie szkolnem dokupiono w bieżącym roku spulchniacz i dwuskibowy pług, przystosowane do grządziela pługa uniwersalnego, które wybornie działają.

4. Inwentarz żywy składa się z koni roboczych, bydła rogatego i trzody chlewnej. Owiec z braku pastwisk nie utrzymuje się.

a) Koni roboczych, zwykłych fornalskich, zakupywanych w miarę potrzeby utrzymuje się sztuk 4.

b) Bydła rogatego utrzymuje się 6—8 krów; 3—4 jałówek, 1—2 cieląt, oraz 1 buhaja subwencyjnego Simmenthal (teraźniejszy pochodzi z Horodenki). Do utrzymania krowiarni w należytej ilości i dla odmłodnienia jej przysadza się co roku 1 lub 2 cieliczki, co roku też przybywa 1 krowa pierwiastka a najstarszą lub mniej mleczną sprzedaje się.

Dwuletnie jałowki przyucza się do pociągu, aby później jako krowy mogły być użyte do zaprzęgu w pomocniczych sprzężajnych robotach. Buhaja subwencyjnego rasy Simmenthalskiej, który jest obecnie licencyonowany, dopuszcza się według instrukcyi Tow. gospodarskiego do krów włościan za opłatą, która wraz z subwencją kosztu utrzymania buhaja pokrywa. Buhaja używa się także umiarkowanie do pociągu a to do dowózki paszy zielonej, snopów, drzew, wywózki gnoju i t. p. Mleka od 6 krów otrzymuje się w przecięciu 12.000 litrów — w r. 1900/901 17.078 litrów. Mleko oddaje się na rachunek stołowania uczniów w cenie po 9 groszy za jeden litr. W tej samej cenie bywa sprzedawane zbywające mleko także stronom.

Mleko i wyroby nabiałowe wystarczają nietylko na potrzeby zakładu, ale pozostaje jeszcze pewna ilość do spieniężenia mianowicie od czasu zaprowadzenia separatora (Alfa Baby), przy pomocy którego uzyskuje się masło wyborowej jakości.

Trzoda chlewna składa się z knura, 5 macior i kilku prosiąt dla odnowienia chlewni. Knura rasy Yorkschire według instrukcyi Towarzystwa gospodarskiego do macior włościan za dopłatą. Hodowla świń skierowaną jest na sprzedaż prosiąt odsianych, mały dochówek materyału żeńskiego i na opas dla własnej potrzeby. Podstawę żywienia świń stanowią w zimie drobne ziemniaki z gospodarstwa własnego, a z kuchni oskrobiny ziemniaczane, zaś dla stosownego unormowania paszy dokupuje się grysu; w lecie znowu głównem pożywieniem jest lucerna, odpadki kuchenne i nabiałowe (mleko zbierane, serwatka).

Etatu służby gospodarskiej nie ma żadnego, bo uczniowie sami obrabiają i obsługują całe gospodarstwo szkolne, które porachunkiem opłaca zarobek uczniów (800 K. rocznie).

Koszt ten obrobiecia gospodarstwa szkolnego przez uczniów co roku uwi doczniony jest cyframi w rozrachodach gospodarstwa szkolnego (obecnie obsługa koni 26 K, obsługa bydła 111'65 K, obsługa trzody chlewnej 8 K, robocizna folwarczna 808'10 K, robocizna na polu tytoniowem 47'60 K) razem w całym roku koszt robocizny uczniów wynosił 1.001 K 35 gr. Bliższe szczegóły odnoszące się do gospodarstwa szkolnego objęte są osobnym planem gospodarskim, który podała Dyrekcyja w sprawozdaniach z lat poprzednich.

Wynik z gospodarstwa rolnego w ubiegłym roku 1900/901 był następujący:

Gatunek płodu	Powierzchnia		P l o n						Plon z 1 morga w klgr.	
			w ziarnie			w słomie i plewie	w sianie	w głąbiach		w liściach
	czelny	średni	pośl.	K i l o g r a m y						
				morgi	sąż.					
żyto	1	1466	1616	42	3727	.	.	.	846 kg	
pszenica	4	1265	3101	59	7044	.	.	.	668 "	
jęczmień	1	1450	1318	39	2413	.	.	.	693 "	
owies	3	1431	1779	.	4131	.	.	.	456 "	
groch wiktorya	1	1125	374	.	1856	.	.	.	208 "	
kukurudza cinq.	3	159	5376	.	7895	.	.	.	1739 "	
fasola	.	300	150	.	105	.	.	.	800 "	
wyka	.	400	51	.	274	.	.	.	204 "	
ziemniaki	1	1078	25549	.	16628 "	
buraki	1	679	40216	.	28326 "	
marchew	.	285	3000	.	16842 "	
mieszanka nasien.	1	1700	.	.	1700 "	
konicz, siano i nas.	4	1300	65	.	600	7184	.	.	ziarna 130 "	
trawy nas.	.	100	14	.	82	.	.	.	sian. 2176 "	
kapusty 25	.	200	2131	.	224 "	
tytoń	.	600	298	16948 "	
zielona pasza	3	762	.	.	.	629	.	.	.	
okazowe pole	.	200	
	31		13844	140	29127	9513	70896	298		

2. W dziale produkcji zwierzęcej.

a) Krowiarnia: Stan 30. czerwca 1901 roku 7 krów 1 jałówka 2 roczna, 2 cieliczki 9 miesięczne, 1 buhaj subwencyjny.

W ciągu roku sprzedano 1 chorą krowę Wściubę a zakupiono natomiast 1 młodą krowę.

Udoje mleka.

Ośm krów dało mleka razem 17.078 litrów.

Wartość 17.078 ltr. mleka po 9 groszy = 1.537 K 02 gr.

Sprzedano 6 cieląt 275½ kg. za . . . 107 " 56 "

" chorą krowę za . . . 50 " — "

Razem . 1.694 K 58 gr.

Na wirówce oddzielono mleka 5.708¼ l., z czego uzyskano masła 227 13 kg. zatem na 1 kg. masła wypada 25.12 l. mleka w przecięciu. Na przeróbkę używa się tylko południowe i część rannego mleka, którego zawartość tłuszczu jest mniejsza niż mleka wieczornego.

b) Trzoda chlewna. Stan 30. czerwca 1901 r.: 4 prosięta 3½ miesięczne, t. j. 1 knurek i 3 loszki. Wskutek pomoru świń wybito całą chlewnię szkolną w wrześniu 1900, za co uzyskano tytułem odszkodowania 1.284.36 K.

Wartość trzody chlewnej wynosiła w początku roku 770 K, więc przy tem wybicciu chlewni straty nie było. Zaraza zawleczoną została przez lochy włociańskie, które przyprowadzono do knura subwencyjonowanego. Z tego względu szkolne gospodarstwo subw. knura utrzymywać nie może.

Nawozem stajennym wyprodukowanym od powyżej wymienionego inwentarza żywego i 4 koni roboczych wygnojono ogółem 10½ morga.

Nawóz stajenny utrzymuje się ciągle w stajni pod bydłem i podściela się codziennie nawozem końskim i świńskim. Sposób ten przechowywania nawozu stajennego wynagradza się znaczną jego ilością i znakomitą jakością tak, iż pozwala utrzymać pola szkolne w wysokiej żyzności i dostatecznej wilgoci, której powszechnie w suchym podolskim klimacie brakuje tutejszym bardzo przepuszczalnym gruntom. Chwilowo utrzymuje się także nawóz stajenny na gnojarni dla wskazania uczniom, jak się w takim razie z nawozem obchodzić powinno. Nawozów sztucznych nie używa się w gospodarstwie szkolnem, bo ma się dostateczną ilość nawozu stajennego, a przy bardzo częstej posusze w klimacie podolskim nawozy sztuczne często zawodzą. Pomimo tego wykonano na polach szkoły rolniczej próby z nawozami sztucznymi pod kierunkiem stacyi chemiczno rolniczej w Dublinach wykazane w jej sprawozdaniach.

Pod względem finansowym przedstawia się wynik gospodarstwa szkolnego w roku 1900/901, jak następuje:

Rozchody:

Przychody:

I. Ogólne.

	K	K
Podatek z pola B	20.42	
Ubezpieczenie budynków gospod.	79.20	
Czynsz za grunta skarbowi Ja gielnickiemu	100.38	
Utrzymanie budynków gospod.	20.94	
Razem	220.94	

II. Inwentarz martwy

1) Maszyny i narzędzia

Wartość inwentarza $\frac{1}{7}$ 1900	1057.82	Wartość maszyn i narzędzi $\frac{3}{6}$ 1900	996.94
Przykupno, odnowienie i utrzy- manie	296.26	Razem	996.94
Razem	1354.08		

2) Uprząż

Wartość uprząży z dniem $\frac{1}{7}$ 1900	59.16	Wartość uprząży $\frac{3}{6}$ 1901	56.52
Przykupno, utrzymanie i odno- wienie	26.81	Razem	56.52
Razem	85.97		

III. Inwentarz żywy

a) konie robocze

Wartość $\frac{1}{7}$ 1900 (1=140, 1=100, 1=230, 1=20)	490.—	Wartość $\frac{3}{6}$ 1901 (1=120, 1=100, 1=220, 1=20)	460.—
---	-------	---	-------

b) bydło rogате

Wartość $\frac{1}{7}$ 1900:		Wartość $\frac{3}{6}$ 1901:	kg.	
6 krów 3229 kg. } 3869×40		7 krów o wadze 3412		
1 jałówka 420 " } 4132×40		1 jałówka " 405		
1 cielę 9 mies. 220 " }	1547.60	3 ciel. (187+155+73) 315		1652.80
Razem	1547.60	Razem		1652.80

Rozchody :**Przychody :**

c) nierogacizna:

K

K

Wartość trzody chlewnej $\frac{1}{7}$ 1900

Razem 770·80

Wartość trzody chlewnej $\frac{3}{6}$ 1901

prosięta 3 miesięczne

1 knurek }

3 loszki }

140 kg. . . .

128·60

Razem 128·60

IV. Zapasy płodów rolnychPozostałość $\frac{1}{7}$ 1900 r.:

żyta 1810 × 11	199·10
pszenicy 2389 × 15	356·34
grochu 530 × 16	84·80
owśa śr. 364 × 10	36·40
kukurudzy czelnej 6119 × 13·10	801·58
kukurudzy średniej 365 × 11 . .	39·94
fasoli 472 × 16	39·04
brzanki 32 × 30	9·60
wyki 11 × 10	1·10
bobiku 78 × 10	7·80
grysu 160 × 7·5	12·—
buraków ówikłowych 250 × 2 . .	5·—
Razem	1592·70

Wartość zboża pozostałego z $\frac{3}{6}$ 1901:

żyta 10·03 × 12·8	128·38
pszenicy 428 × 15	64·20
owśa 63 × 12	7·56
kukurudzy 4560 × 13	592·80
kukurudzy średniej 72 × 10·6 . .	7·63
poślad 77 × 6	4·62
koński ząb 375 × 26	9·75
brzanki 27 × 30	8·10
marchwi nasien. 0·25	—·50
bobik 73 × 10	7·30
koniczyny 23·5 × 80	19·04
moharu 10·5 × 20	3·70
grysu 26·5 × 8	2·12
ziemniaków 900 × 2	18·—
buraków ówikłowych 100 × 2 . .	2·—
Razem	875·70

V. Obroty bieżące

1) Na rachunek produkcji zwierzęcej

a) konie robocze:

Gotówką:

Kucie koni	52·10
Przykupno ziarna	5666 598·45
„ słomy	275 4·40
Drobne sprzęty (batogi, szczotki)	7·88
porachunkiem: obsługa 130 dni	26·—

Z własnego gospodarstwa

ziarna	678 kg.
Na paszę siana	1760 „
marchwi	1200 „
ziemniaków	3200 „
Słomy na paszę i ściółkę 6928 „	

Razem 688·83

We własnym gospodarstwie

Roboczych dni parokonnnych 234

Produkcya gnoju 300 q.

b) bydło rogate

Gotówką:

Odnowienie inwentarza martw.	11·38
Ubezpieczenie buhaja	3·66
Dokupno 1 krowy 400 × 40	160·—
Mleka dla cieląt 303 × 9 + 169 × 4	34·01
Serwatki 92 l.	—·46
Dokupno karmy: ziarna 700 kg.	74·20
grysu	2199 $\frac{1}{2}$ „ 176·48
makuchu	1354 „ 94·78
soli	150 „ 20·90
słomy	2136 „ 34·84
porachunkiem: obsługa 557 $\frac{3}{4}$ dni	111·65

Razem 722·36

Za mleko 16244·5 × 9	1461·97
6 cieląt 275·5 kg.	107·56
1 chora krowa	50·—
skokowe 86 × 1	86·—
Subwencya za buhaja	120·—
Za kukurudzę dla koni 404	42·82

Razem 1868·35

Rozchody :**Przychody:**

	K
Z własnego gospodarstwa	
ziarna	2281 kg.
siana	5812 "
słomy	20450 "
buraków	37347 "
ziemniaków	2339 "
plew	989 "

	K
We własnym gospodarstwie	
gnoju 1100 q.	

c) trzoda chlewna

<i>Gotówką:</i>			
Koszta sprzedaży	482	Sprzedaż 5 sztuk prosiąt	142.—
Dokupno karmy: grysu 252 kg.	18·76	" 2 loszek	64.—
ziarna 300 "	36.—	Dopuszczanie knura 2×1	2.—
Mleka zbieranego 106·5 litra "	4·30	Za grysa dla bydła 151·5 kg.	12·12
<i>porachunkiem:</i> obsługa 40 dni	8.—	Za wybitych z powodu zarazy	
Zakupno 3 loszek i 1 knurka wa-		15 świń — ze Starostwa	1078·36
ga 89×140+transport 8·53	137·13		
Drobne sprzęty	2·70	Razem	1298·48
	<u>211·71</u>		

Z własnego gospodarstwa

We własnym gospodarstwie

ziarna	518 kg.
słomy i plew	1391 "
ziemniaków	254 "

produkoya gnoju 50 q.

2) Na rachunek produkcji roślinnej

a) folwarcznej:

<i>Gotówką:</i>		gotówką ze sprzedaży i pora-	
Zakupno nasion	119·76	chunkiem	
Ubezpieczenie zbóż od ognia i		żyta	2250 kg. 292·20
gradu	153·48	pszenicy	4610 " 691·50
Dzierżawa 1/2 morga gruntu	20.—	pośladu pszennego	59 " 6·25
Gips nawozowy	11·20	jęczmienia	1112 " 141·94
<i>porachunkiem:</i> robocizna 4040 1/2 dnia	808·10	kukurudzy	5163·7 " 674·59
		grochu	690 " 110·40
		fasoli	353 " 56·11
We własnym gospodarstwie		ziemniaków	12638 " 257·03
robocizna sprzężajna parokon-		buraków ówikłowych 1800 "	26.—
nych dni 231		buraków nasiennych 1·25 "	1·25
nawozu stajennego użyto 2100 q.		kapusty 25 kóp	100.—
	<u>1112·54</u>		
		Razem	2357·27

We własnym gospodarstwie spotrzebowano na

siew paszę

żyta	173 kg.	
pszenicy	382 "	
jęczmienia	147 "	
owsa	200 "	7 1/2 kg.
grochu	284 "	6 "
wyki	46 "	98 "
kukurudzy	59 "	48 "
konieczu		41 1/2 "
traw		13 "
fasoli	45 "	
ziemniaków	3298 "	
buraków		13·5 "
marchwi		0·75 "
końskiego zębu		60 "
moharu		31·5 "
sorga		4·7 "

Karma podana przy inwentarzu żywym.

Rozchody :

b) pole tytoniowe

K

Gotówką: szpagat 9.40

porachunkiem: robocizna 238 dni 47.60 Za 298 kg. liścia tytoniowego 123.84

Razem 57.—

Razem 123.84

Przychody :

K

Z własnego gospodarstwa:

gnoju 150 q.

robocizna sprzężajna dni 3.

Zamknięcie.

	Dług		Mienie	
	Kor.	gr.	Kor.	gr.
I. Ogólne	220	94	.	.
II. Inwentarz martwy 1) Maszyny i narzędzia	1354	08	996	94
2) Uprząż	85	97	56	52
III. Inwentarz żywy a) konie robocze	490	—	460	—
b) bydło rogate	1547	60	1652	80
c) trzoda chlewna	770	80	128	60
IV. Zapasy płodów rolnych	1592	70	875	70
V. Obroty bieżące w roku 1900/901				
1) Na rachunek produkcji zwierzęcej				
a) konie robocze	688	83	.	.
b) bydło rogate	722	36	1868	35
c) trzoda chlewna	211	71	1298	48
2) Na rachunek produkcji roślinnej				
a) folwarcznej	1112	54	2357	27
b) pole tytoniowe	57	—	123	84
Razem	8854	53	9818	50
Po strąceniu wydatków (w czem robocizna uczni 1001.35 K)			8854	53
Zostaje czysty dochód			963	97

czyli z 1 morga: 31 K 09 gr.

X. Kronika szkoły.

W ciągu roku szkolnego 1900/901 zwiedzali szkołę: Radca Wydziału krajowego, dr. Ignacy Szyszyłowicz i Radca dworu, J. W. Władysław Struszkiewicz, a przy egzaminach rocznych byli obecni: Radca Wydziału krajowego, dr. I. Szyszyłowicz i pełnomocnik dóbr J. E. Karola hr. Lanckorońskiego, W. P. Józef Krokowski.

Z Dyrekcyi krajowej niższej szkoły rolniczej w Jagielnicy 30. sierpnia 1901 r.

Antoni Świeżawski w. r.

Sprawozdanie

Dyrekcji krajowej niższej szkoły rolniczej w Kobiernicach
za rok szkolny 1900/1901.

I. Ogólne wiadomości o szkole.

Krajowa niższa szkoła rolnicza w Kobiernicach, założona staraniem Wydziału krajowego i ofiarnością JW. Dra Hermana barona Czecza, kształci synów włościan na uzdolnionych gospodarzy praktycznych, a również z pożytkiem pomocników do większych gospodarstw, którzy są tak poszukiwani, że Dyrekcya musiała w b. r. kilka zapytań odmownie załatwić, z powodu braku wychowanków.

II. Skład grona nauczycielskiego.

1. Adolf Poniński, kierownik zakładu i nauczyciel fachowy, uczy rachunkowości gospodarskiej, ustaw mających styczność z gospodarstwem, hodowli, weterynaryi, nadto prowadzi administracyę gospodarstwa szkolnego.

2. Nauczyciel fachowy, Ludwik Kawecki, uczył rolnictwa, nauk przyrodniczych, ogrodnictwa, mleczarstwa, miernictwa, zarządu i prowadził mleczarnię i ogród szkolny.

3. Nauczyciel do nauk elementarnych Józef Zageczek, udzielał nauk elementarnych, nadto rysunków i kaligrafii i pomagał w prowadzeniu kancelaryi szkolnej, biblioteki i kasy uczniów.

4. Instruktor Jan Kamiński, uczy wykonywania prac ręcznych i dozoruje uczniów przy robotach gospodarskich, nadto prowadzi roboty kołodziejskie z uczniami i ćwiczenia gimnastyczne.

5. Katecheta ks. Gabryel Bobrowski, OO. Reformat, udzielał nauki religii i odprawiał nabożeństwa dla uczniów w każdą niedzielę w kościele miejscowym.

III. Nauki w szkole udzielane.

a) Na I. roku nauki przeważają nauki elementarne, ogólnie kształcące i podstawne przedmioty przyrodnicze.

Na II. roku obok elementarnych i przyrodniczych rozpoczyna się naukę przedmiotów zawodowych, które już na III. roku przeważają.

b) Nauka praktyczna opiera się na gospodarstwie szkolnem, ogrodzie i mleczarni.

Wszelkie roboty gospodarskie wykonują uczniowie sami pod dozorem instruktora i pod kierunkiem nauczycieli fachowych, którzy przy każdej robocie udzielają potrzebnych wskazówek, tak że uczeń w ciągu 3 lat pobytu w szkole obznajamia się dokładnie z wszelkimi robotami w gospodarstwie.

W czasie zimowym zajmowali się uczniowie w skromnym zakresie kołodziejstwem i stolarstwem, o ile na to pozwalał zapas materiału i narzędzi. Brak odpowiedniego lokalu nie pozwalał jednak na szersze traktowanie tych ćwiczeń.

Wiklinę szkolną, której z powodu zbyt niskich ofiarowanych cen nie opłacono się spieniężyć, wyzyskano w ten sposób, że uczniowie wyrobili ją na koszyki i półkoszki. W ten sposób pokryło się zapotrzebowanie szkoły.

IV. Środki naukowe.

a) Głównym środkiem naukowym jest gospodarstwo szkolne o obszarze 50 morgów z odpowiednimi budynkami i własnym inwentarzem.

b) Ogród szkolny, położony między zakładem a starem łożyskiem rzeki Soły, mierzący w całości około 2 morgi, dzieli się na dwie części, a mianowicie: na park ocieniony drzewami szpilkowymi i liściastymi i krzewami, poprzecinany ścieżkami, służący za miejsce przechadzek i gimnastyki w razie rekreacji, (w nim mieści się strażnica pożarna i boisko gimnastyczne), oraz na ogród okazowy i doświadczalny. Park zajmuje w całości około $\frac{1}{4}$ część ogrodu.

Część ogrodu szkolnego zajmuje chmielarnia dawniej założona i na tykach prowadzona, oraz nowo założony chmielnik w r. 1901, prowadzony na rusztowaniu drutowem. Pole drugie podzielone jest na poletka okazowe, na których uprawia się różne rośliny gospodarskie.

Pewna część ogrodu przeznaczoną jest bądźto do rozmnażania i wypróbowania nowo wprowadzonych roślin uprawnych, bądźto doświadczeń nawozowych.

Wreszcie znajduje się tu ogródek warzywny do produkcji warzyw kuchennych na użytek kuchni zakładowej.

Ścieżki, dzielące ogród na pojedyncze pola obsadzone są drzewami owocowymi, szpalerowymi i karłowymi.

Wszelkie prace w ogrodzie szkolnym wykonują uczniowie pod nadzorem i kierownictwem nauczyciela fachowego p. Kaweckiego, który od września z. r. ogrodem tym z całą starannością i zamiłowaniem się zajmuje.

Z wiosną w r. przyszłym założy p. L. Kawecki w ogrodzie szkolnym szkółkę drzew i krzewów owocowych, ku czemu ma już materiał przygotowany. Szkółka ta będzie służyła w pierwszym rzędzie do wyprodukowania drzewek i krzewów potrzebnych dla szkoły, nadwyżka zaś będzie sprzedaną miejscowym właścicielom.

Na tem miejscu ośmiela się Dyrekcya podnieść niektóre braki, uniemożliwiające lub co najmniej utrudniające skuteczną pracę w ogrodzie szkolnym. Najdotkliwiej daje się czuć brak należytego ogrodzenia, wskutek czego ogród szkolny graniczący z 2 stron z gospodarstwami włościańskimi, narażony jest na liczne szkody.

c) Mleczarnia szkolna jest środkiem naukowym i częścią składową gospodarstwa szkolnego. Jako środek naukowy służy przez cały rok szkolny w ten sposób, że uczniowie do służby w mleczarni przydzielani wykonują wszelkie prace mleczarskie, jak odbiór mleka, przechowanie tegoż, przeróbkę na masło i sery, oddzielanie na wirówce, wydawanie mleka i produktów nabiałowych. Z powodu, że teoretyczna nauka mleczarstwa trwa na roku III. przez półrocze zimowe i letnie, służy mleczarnia w ciągu tej nauki jako środek demonstracyjny do nauki zbiorowej.

Uczniowie III. roku szkolnego korzystają z teoretycznej i praktycznej nauki mleczarstwa o tyle, że w danym razie potrafią prowadzić mleczarnię gospodarską, i już kilku uczniów prowadzi rzeczywiście mleczarnię na prywatnych posadach.

Jako braki mleczarni szkolnej podnosi Dyrekcya nieodpowiednie pomieszczenie i niedostateczne zaopatrzenie w przybory mleczarskie.

d) Zbiory naukowe, jak fizykalne, zoologiczne, botaniczne, są szczupłe i wymagają uzupełnienia i odnowienia.

e) Biblioteka składa się z dzieł rolniczych i treści ogólnej dla uczniów, a zawiera ogółem 480 dzieł; w ubiegłym roku przybyło 25 książek nowych.

Nadto prenumeruje się Rolnik, Tygodnik rolniczy, Gazetę rolniczą, Rolnika szląskiego, które to pisma redakcyje bezpłatnie przysyłały, a Dyrekcya składa także na tem miejscu redakcyom serdeczne podziękowanie. Oprócz tych pism prenumerowano: Ziemiannina, Przewodnika Kółek rolniczych, Wiener-Landwirtschaftliche-Zeitung i Gazetę Lwowską.

Dla zaznajomienia się uczniów z innemi gospodarstwami, zwiedzają oni pod kierunkiem nauczycieli fachowych okoliczne gospodarstwa, targi i wystawy, w roku zeszłym wystawę okręgową w Wadowicach i Szczyrzycach, a oprócz tego zrobiono większą wycieczkę na Śląsk austriac. pod kierownictwem p. Ludwika Kaweckiego. Program wycieczki był następujący:

Dnia 1. czerwca przed południem zwiedzenie gospodarstwa włościańskiego p. Józefa Cieńciały w Aleksandrowie pod Bielskiem. Tu mieli uczniowie sposobność dokładnego poznania na miejscu systemu gospodarowania, użycia nawozów sztu-

czynnych, odchodów ludzkich sprowadzanych w ilości 400—500 beczek rocznie z Bielska, zastosowania maszyn jak: młocarni konnej, kopaczki do ziemniaków, kosiarki i t. p. w średnim gospodarstwie włościańskim. Właściciel tego gospodarstwa przedstawił całe swe gospodarstwo szczegółowo, rozbierał i składał w obecności uczniów maszyny, oraz dawał szczegółowe wyjaśnienia tak co do sposobu gospodarowania, jak i strony rachunkowej tegoż.

Z Aleksandrowa udali się uczniowie tego samego dnia do Puńcowa, własności p. Dra Zaleskiego i zwiedzili gospodarstwo prowadzone w trudnych warunkach, na terenie górzystym, gruncie ciężkim, nieprzepuszczalnym, który w ostatnich latach zdrenowano. Widzieli tu również spożytkowanie części pól suchych, o bardzo płytkiej warstwie urodzajnej i podglebiu kamieniem za pomocą esparzety. Tego samego dnia. t. zn 1. czerwca udali się uczniowie do Cieszyna, gdzie zwiedzili w ruchu będącą cegielnię, fabrykę dachówek i rurek drenowych, będącą własnością p. Jerzego Cieńciały. Fachowi urzędnicy tej fabryki objaśniali całą manipulację techniczną uczniom, poczynwszy od wydobywania gliny aż do okazania gotowych już wyrobów.

W niedzielę 2. czerwca po wysłuchaniu mszy św. w kościele cieszyńskim udali się uczestnicy wycieczki do Mistrzowic, wsi o 10 km. od Cieszyna odległej, w celu zwiedzenia gospodarstwa włościańskiego p. Jerzego Cieńciały i szkółek drzew owocowych i ozdobnych p. Pawła Cieńciały. Tu skorzystali również wiele, poznali bowiem, czego można pracą i wytrzymałością, oraz znajomością rzeczy dokazać nawet w trudnych warunkach gleby, jakie właśnie przedstawia grunt p. Jerzego Cieńciały. Poznali tu dokładnie płodozmian do warunków gleby i klimatu zastosowany, właściwe użycie nawozów sztucznych, racjonalną hodowlę i dobrą uprawę mechaniczną.

Więcej czasu poświęcono zwiedzaniu szkółek drzew owocowych p. Pawła Cieńciały.

Przedmiot był godnym widzenia, a gospodarz okazał owoce swej długoletniej pracy z wszelką gotowością i wielką znajomością rzeczy, pouczając jak najdokładniej o wszystkim i demonstrując praktycznie sposoby uszlachetniania drzewek owocowych.

Po zwiedzeniu szkółek i ogrodu demonstrował p. Paweł Cieńciała swoją pasiekę, ule poprawnej konstrukcyi, ul z wagą, służącą do okazania przybytku lub ubytku miodu, zwykłe i ulepszone narzędzia pasiecznicze i t. p.

Dyrekcya zarządziła, by z notatek podczas wycieczki zbieranych ułożył każdy uczeń sprawozdanie. W końcu swego sprawozdania nie może Dyrekcyja pominąć i tego, że Wny poseł Jerzy Cieńciała, jako prezes Towarzystwa Rolniczego, i p. Tepper, jako sekretarz tego Towarzystwa, przewodniczyli przez cały czas wycieczce, opiekując się jak najgorliwiej jej uczestnikami. Uczestnicy wycieczki znaleźli wszędzie serdeczne przyjęcie i gościnność, za co też wszystkim dotyczącym właścicielom gospodarstw i zakładów zwiedzanych podziękowała Dyrekcyja jak najuprzejmiej.

V. Frekwencya uczniów.

W roku szkolnym 1900/1901 było uczniów 43 na wszystkich 3 latach nauki. Na rok I. przyjęto uczniów 14; z tych uwolniono z powodu braku postępu w naukach w ciągu roku 2, zostało przeto 12, z których 10 skończyło naukę z postępowym, 2 z postępowym złym.

Na roku II. było uczniów 18; w ciągu roku opuścił zakład dobrowolnie 1, a 16 ukończyło naukę z postępowym dobrym, jeden z postępowym złym.

Na roku III. było uczniów 11; z tych jeden został wydalony za złe prowadzenie się; skończyło zakład 10, trzech z postępowym bardzo dobrym, 2 z postępowym dobrym, 5 z postępowym dostatecznym.

Po ukończeniu zakładu zostało umieszczonych zaraz na posadach 5-ciu, trzech poszło do wojska, a dwóch wróciło na własne gospodarstwo.

Ze względu na miejsce urodzenia i zamieszkania było z tych 43 uczniów: Z powiatu Biela 8; Wadowice 6; Kraków i Tarnów po 4; Chrzanów, Dąbrowa, N. Sącz, Rzeszów po 2; Bochnia, Brzesko, Brzozów, Limanowa, Myślenice, Pilzno, Sokal, Zaleszczyki po 1; z Litwy i z Król. polskiego 5, razem 43.

Wiek uczniów wahał się pomiędzy 16—24 lat.

Według stanu rodziców było z tych 43 uczniów: z rodzin włościańskich 28-u (= 65%), z domów oficyalistów pryw. 15-tu (= 35%).

Z uczniów, którzy w roku zeszłym ukończyli zakład, 3 wróciło na własne gospodarstwo, 2 odsluguje czynność wojskową, a 7 jest na posadach w większych majątkach.

W ubiegłym roku szkolnym 2 uczniów było na koscie własnym, 1 otrzymuje stypendyum z Rady powiatowej chrzanowskiej, a jeden otrzymał z Rady powiatowej w Wadowicach 40 Kor. zasiłku; Rada powiatowa bialska stałe udziela 3 stypendya

Jak z tego wykazu widocznem, frekwencya uczniów wzrasta stale i podnieść Dyrekcya musi, że z tut. gminy Kobiernice jeden uczeń właśnie ukończył tutejszą szkołę, a 2 nowo przyjęto.

VI. Sprawy internatu.

W prowadzeniu internatu nie zaszły żadne zasadnicze zmiany.

Kuchnia szkolna była prowadzona we własnym zarządzie, a uczeń przydzielony do służby w spiżarni codziennie wydawał według wykazu sporządzonego. Spiżarnią zawiadywał p. Józef Zageczek, nauczyciel do nauk elementarnych. Koszt stołowania jednego ucznia (bez służby i naczyń) wynosił w roku ubiegłym szkolnym 1900/1901 211 Kor. 21 gr., czyli miesięcznie przeciętnie 17 Kor. 60 gr; koszt ubrania i prania przeciętnie rocznie 80 Kor. 46 gr.

Stan zdrowotny uczniów był dość pomysłny, bo z wyjątkiem dwukrotnie epidemicznie pojawiającego się „mumsa“, cięższych chorób w zakładzie nie było; jeden uczeń z powodu „abscesu“ w szczęcie górnej musiał być oddany na 2 tygodnie do szpitala w Białej, skąd też zupełnie zdrow wyszedł. Nadzór nad internatem wykonuje kierownik przy pomocy obydwóch nauczycieli i instruktora.

VII. Budynki szkolne i gospodarcze.

W ubiegłym roku szkolnym pokryto główny budynek dachówką, przyczem prawie całe wiązanie dachowe przyszło nowe, jak i powała i sufity nad sypialniami, nadto okna wszystkie i 3 piece nowe. Jednakże pozostają w tym budynku jeszcze do restauracyi drzwi i okna, podłoga w kancelaryi i sieni, część schodów przez grzyb zjedzonych, gdzie podłoga pod nogami się załamuje, jak i w 2 pokojach kierownika.

W bardziej jeszcze złym stanie znajduje się dom ze stajni przerobiony, a przeznaczony na mieszkanie pp. nauczycieli, na którym dach gontowy już jest kompletnie zniszczonym a podłoga i drzwi przez grzyb zjedzone, cały dom jest zniszczony. Również i budynki gospodarcze wymagają niektórych naprawek, gdyż beton w oborze, chlewni i mleczarni jest już kompletnie starty.

Brak większej izby na pracownię gospodarską, jak to już Dyrekcya wspomniała, bardzo daje się odczuwać najsilniej w porze zimowej, kiedy to właściwie można uczniów w tej robocie zatrudniać.

VIII. Gospodarstwo szkolne.

Do gospodarstwa szkolnego należy obszar 50-morgowy, z czego odpadają $\frac{3}{4}$ morga na wiklinę i $\frac{1}{2}$ morga na nieużytek. Pola rozdzielone są w 2 działach; dział jeden o ziemi lepszej, dział drugi o ciężkiej gliniastej glebie, podglebiu nieprzepuszczalnem, iłowatym. Dział ten bardzo ciężki do uprawy wymaga silniejszego i liczniejszego inwentarza pociągowego i inwentarza żywego. Ziemie to nie ubogie, nie dają jeszcze takich plonów, jakie wydawać powinny, a to z powodu bardzo złego stanu fizykalnego, który zaczyna się poprawiać dzięki drenom, a również lepszemu mechanicznej uprawie i odpowiedniemu następstwu roślin.

Dział ten rozdzielony na kilkanaście poletek połączono w poletka większe po $4\frac{1}{4}$ — $4\frac{1}{2}$ morga, tworząc pół sześć z następującą rotacją :

- 1) buraki—ziemniaki XX;
- 2) owies z koniczyną i trawami (pod owies wapno);
- 3) koniczyna—trawy;
- 4) pastwisko;
- 5) pszenica na nawozie sztucznym, żuźlach i kainicie; w pszenicy łubin lub po pszenicy groch;
- 6) owies.

Z działu tego 5 morgów wydzielono, które będą zamienione na łąkę, tak, że gospodarstwo szkolne będzie posiadało 8 morgów łąk.

Na tych ciężkich ziemiach przeprowadził nauczyciel fachowy, p. Ludwik Kawecki doświadczenie z nawożeniem pod oziminę i owies, według przepisów stacyi doświadczałnej w Dublinach, a wynik tychże doświadczeń będzie ogłoszony drukiem w sprawozdaniu tejże stacyi.

W dziale ziem lżejszych, tak zwana „Zawieźnica“ jest podzieloną na 5 pól po $2\frac{1}{2}$ morga; z tych wydzielono 1 na lucernik, pozostały 4 z następującą rotacją:

- 1) ziemniaki na nawozie stajennym;
- 2) owies;
- 3) mieszanki, częściowo na paszę zieloną, częściowo na przeoranie;
- 4) żyto, żuźle Thomasa (po życie groch, jako międzyplon).

Pole lucernowe rozdzielono na 2 poletka po $1\frac{1}{2}$ morga.

- 1) lucerna;
- 2) ziemniaki XX, koński ząb, mieszanki.

W ubiegłym roku gospodarczym znawożono 7 morgów w ilości 350 q gnoju na morg.

Dotychczas gospodarstwo stale cierpiało na niedostateczną ilość słomy pasznej, w obecnym jednakże roku gospodarczym 1901/2 ilość słomy będzie wystarczająca, tak że tej nie trzeba będzie dokupywać, tylko ściółkę. Z powodu zbyt wysokich cen słomy w tut. okolicy zakupuje się na stawach szuwar, a pod konie używa się trocin.

Dyrekcya ma jednakże nadzieję, że uregulowawszy pola w roku przyszłym, już połowę tej ilości ściółki będzie potrzebowała dokupić, jaką dotychczas się dokupywało; w ten sposób i ten znaczny wydatek ubędzie i gospodarstwo się nie obciąży.

Inwentarz żywy roboczy składa się z 4 koni i 4 wołów, zakupionych w r. 1901 na wiosnę. Dokupno wołów umożliwiałaby należytą i częstą uprawę ziemi, czego właśnie tutejsze grunta tak bardzo potrzebują. Na wołach gospodarstwo straty nie poniesie, gdyż woły po skończeniu robót podpasie się i sprzeda, tak że kwota na nie wydana, zwrócić się musi, a na wiosnę znowu się je do robót kupi.

Obora zarodowa czerwonego bydła polskiego liczy 10 krów, 3 jałówki, 1 buhaja, 3 byczki, 3 cieląt. Co roku przychowuje się 2—3 jałówki dla własnej potrzeby i 3—4 byczki, które idą na sprzedaż, a które bardzo dobrze się opłacają i pokaźny dochód przynoszą.

Obora ta rozwija się pomyślnie i podnosi się pod względem mleczności. Z pomiędzy trzydziestu kilku obór zarodowych w kraju zajmuje co do mleczności i wartości tłuszczu miejsce naczelne. Zyskała też na wystawie okręgowej w Kentach w r. 1901 srebrny i brązowy medal państwowy.

Wydajność mleka:	średnia	najwyższa	najniższa
	2.070 l.	2.500 l.	1.650 l.

przy średniej żywej wadze 380 kg. 455 kg. 328 kg.
wypada na 1 q żywej wagi 5.5 l. mleka, ze średnią zawartością tłuszczu 4.9%.

Obora jest wpisana do głównej księgi zarodowej Towarzystwa hodowców czerwonego bydła. W ubiegłym roku wybrakowano 3 krowy, cieląt sprzedano na rzeź 14, a buhajków do rozplodu sprzedano 3.

Obrót nabiałem za czas od $\frac{1}{7}$ 1900 do $\frac{3}{6}$ 1901 przedstawia się tak:

Udojono 19.199 l., z tego odeszło dla cieląt 1.962 l., na wirówce oddzielono 8.563 l., z czego otrzymano 7.418 mleka chudego i 1.137 l. śmietany.

Na masło przerobiono 873·5 l. śmietany, z czego otrzymano 239 kg. masła; przeciętnie na 1 kg. masła spotrzebowano 26 l. mleka. Na sery przerobiono mleka chudego 1.585 l., mleka pełnego 413 l., śmietany 8·625 l., maślanki 367 l.; z tego uzyskano: 234 kg. sera w różnych gatunkach

Głównym konsumentem nabiału była kuchnia szkolna, gdyż w tym czasie pobrała z mleczarni szkolnej: mleka pełnego 3.733 l., mleka chudego 5.557 l., śmietany 26·75 l., maślanki 37 l., serwatki 80·75 l., sera 141·08 kg.

Resztę nabiału i produktów nabiałowych pobrali tytułem kupna funkcyjonyruse szkoły i odbiorcy zamiejscowi, tytułem ordynaryi służba szkolna, a odpadki mleczarskie oddawano pod rachunkiem chlewni i krowiarni.

Trzoda chlewna składała się z 1 lochy ang., 2 loch pół krwi polskiej i takiegoż knura. Opasiono 5 wieprzy i oddano pod rachunkiem kuchni zakładowej, oprócz tego sprzedano 49 prosiąt. Chlewni dotychczas brak dobrego knura, a Dyrekcyja ma nadzieję uzyskać go od komitetu c. k. Towarzystwa rolniczego.

Służby folwarcznej niema żadnej, gdyż uczniowie sami obrabiają i obsługują całe gospodarstwo. Koszt robocizny przedstawiony jest cyfrowo w finansowym wykazie gospodarstwa.

IX. Kronika szkoły.

W roku ubiegłym hospitował szkołę dwukrotnie Radca Wydziału krajowego, Dr. Ignacy Szyszyłowicz i był obecnym na egzaminie; również hospitował szkołę Radca Dworu, Władysław Struszkiewicz i opiekun szkoły, baron Herman Czecz.

X. Zestawienie finansowe gospodarstwa za r. 1900/1901.

1. Ogólne:

Czynsz dzierż. za r. 1900/1901	1708·24	K
Asekuracya płodów	27·74	"
	<u>1735·98</u>	"

II. Inwentarz martwy:

1. maszyny i narzędzia:

Wartość inwentarza 30/6 1901	1574·—	K	Wartość inwentarza 30/6 1900	1644·—	K
Podniesiona wartość przez zakupno i odnowienie	700·—	"			
	<u>2274·—</u>	K		<u>1644·—</u>	K

2. a) uprzęż końska:

Wartość 30/6 1901	110·—	K	Wartość z 30/6 1900	110·—	K
Dokupno nowej	110·—	"			
	<u>220·—</u>	K		<u>110·—</u>	K

3. b) uprzęż na woły:

kompletna uprzęż na 4 woły sprawiona w marcu	43·47	K
	<u>43·47</u>	K

III. Inwentarz żywy

a) konie robocze:

Wartość 30/6 1901.		K	Wartość 30/6 1900.		K
Skarogniady wałach „Węgier“ lat 7		275.—	Skarogniady wałach „Węgier“ lat 6		285.—
Kasztanowaty „ „Szarga“ „ 7		275.—	Kasztanowaty „ „Szarga“ „ 6		285.—
„ „ „Berek“ „ 6		296.—	„ „ „Berek“ „ 5		304.—
Siwa klacz „Kaśka“ lat 9		171.—	Siwa klacz „Kaśka“ lat 8		176.—
Żrebię, klaczka kara 3-miesięczna		80.—			
		<u>1097.—</u>			<u>1050.—</u>
Suma dochodu:		3634.47	Suma rozchodu:		4539.98

b) bydło rogate:

Wartość 30/6 1901.		Wartość 30/6 1900.	
11. krów klasy I.	4159 × 52 = 2162.68	5 krów klasy I.	1800 × 52 = 936.—
2 „ „ „ II.	790 × 40 = 316.—	1 „ „ „ II.	408 × 40 = 163.20
1 buhaj Nr. 2.	374 × 100 = 379.—	3 „ „ „ III.	950 × 34 = 319.—
1 jałowica	340 × 80 = 272.—	1 jałowka	100.—
2 cieliczki	144 × 80 = 115.—	1 „	160.—
1 byczek	44 × 80 = 35.—	4 jałowice cielne	1100 × 66 = 732.60
		1 buhaj	520 × 66 = 343.20
		2 byczki 1/2 roczne	335 × 80 = 268.—
	<u>3279.68</u>		<u>3022.—</u>

c) trzoda chlewna:

Wartość 30/6 1901.		Wartość 30/6 1900.	
2 lochy 1/2 krwi polsk.	230 × 60 = 138.—	2 lochy 1/2 krwi polsk.	120 × 60 = 72.—
1 „ „ „ ang.	140 × 60 = 84.—	2 „ „ „ ang.	250 × 60 = 150.—
2 loszki 1/2 „ polsk.	56 × 80 = 44.80	1 knur „ „ polsk.	70 × 65 = 45.50
1 knur rasy „	180 × 60 = 108.—	5 prosiąt	100 × 80 = 80.—
1 „ 1/2 krwi Meisn.	85 × 60 = 51.—		
	<u>425.80</u>		<u>347.50</u>

d) woły:

4 woły wagi 1750 1194.24

III. Zapasy płodów rolnych i pasz:

Stan 30/6 1901:

Stan 30/6 1900:

Pszonicy	225	kg. × 18 =	40.50	Pszonicy	100	kg. × 18 =	18.—
Żyta	300	„ × 16 =	48.—	Żyta	263	„ × 16 =	42.08
Jęczmienia	221	„ × 13 =	28.73	Owsa	2030	„ × 10 =	203.—
Owsa	1763 1/4	„ × 10 =	176.32	Ziemniaków	367	„ × 4 =	14.68
Ziemniaków	2500	„ × 4 =	100.—	Słomy	1419	„ × 2 =	28.38
Słomy	2873	„ × 2 =	57.46	Ściółki	7492	„ × 1 =	74.92
Ściółki	7107	„ × 1 =	71.07	Makuchu ln.	170	„ × 14.40 =	24.48
Ospy	457	„ × 13 =	59.41	Wyki	197	„ × 18 =	35.46
Makuchu ln.	1455 1/4	„ × 14.40 =	213.73	Soli bydl.	17	„ × 12 =	2.04
Kukurudzy	1537 1/2	„ × 13.50 =	207.56	Siana	19348	„ × 3 =	481.44
Otrąb	509	„ × 10.60 =	53.95				
Grochu	450	„ × 19 =	85.40				
Wyki	30	„ × 18 =	5.40				
Soli bydl.	23	„ × 12 =	2.76				
Siana	22520	„ × 3 =	675.60				
Mąki mięsz.	23 1/2	„ × 28 =	6.58				
Trocin	3 wozy	× 4.44 =	13.32				
			<u>1845.79</u>				<u>924.48</u>

IV. Zestawienie produktów rolnych i pasz za r. 1900/1901.

Gatunek ziemiopłodu	Zbiór	Ze zmie- lenia	Dokupno	Stan 30/6 1900	Razem było	Spasiono	Sprze- daj	Na zmie- lenie	Wysiew	Suma rozchodu	Stan 30/6 1901
1. pszenica	3212	.	100	100	3412	221	616	2100	250	3187	225
2. żyto	1837	.	200	263	2300	406	1214	180	200	.	300
3. jęczmień	2799	.	.	2030	2799	2499	54	.	25	.	221
4. owies	8470	.	3200	3130	14800	10272 ^{3/4}	1152	.	1612	13036 ^{3/4}	1763 ^{1/4}
5. ziemniaki	29623	.	.	367	2500
6. słoma drob.	7458	.	10000	.	41988	39115	.	.	.	30106	2873
7. ściółka	30569	.	28200	1419	35692	28585	7107
8. ospa	.	2811	.	7492	2811	2185	169	.	.	.	457
9. makuch ln.	.	.	3504	.	3674	2218 ^{3/4}	1455 ^{1/4}
10. kukurudz.	.	.	3430	170	3430	1826 ^{1/2}	30	.	.	.	1537 ^{1/2}
11. Otrąb	.	479	5000	.	5479	4860	110	.	.	.	509
12. groch	.	.	938 ^{1/2}	.	938 ^{1/2}	157 ^{1/2}	1	.	330	488 ^{1/2}	450
13. wyka	.	.	600	197	797	.	.	.	767	767	30
14. sól bydl.	.	.	100	17	117	94	23
15. kielków	.	.	2240	.	2240	2240	.	.	.	2240	.
16. buraki	33660	.	.	.	33660	33660	.	.	.	33660	.
17. siano	26800	.	.	19348	.	.	656	.	.	.	22520
18. sól kam.	.	.	45	.	45	45	.	.	.	45	.
19. trociny	.	.	18 f.	.	18 f.	15 f.	.	.	.	15	3 f.
20. mąka miesz.	.	.	200	.	200	176 ^{1/2}	.	.	.	176 ^{1/2}	23 ^{1/2}
21. fasola	1208	.	.	.	1208	.	1063	.	145	1208	.
22. mąka psz.	.	1537	.	.	1537	.	1537	.	.	1537	.
23. „ żytnia	.	140

V. Obroty bieżące:

a) Rachunek bydła rogatego:

		K			K
Za wybrakowane krowy		322.—		Karma:	
„ buhaja „Starościca“		393.60	Siano	2520 × 3	= 7560.60
„ 3 byczki do rozplodu		760.—	Owsa	1371 × 13	= 178.23
„ 11 cieląt sprzed. rzeźnikowi.		197.36	Ospy	110 × 13	= 14.30
„ skokowe		4.50	Makuch ln.	2218 ^{3/4} × 14.40	= 319.50
			Kielków	2240	194.20
Sprzedano nabiału			Otrąb	3883	10.60
miejscowym, zamiejsc. i kuchni:			Słomy	27654	2
			„	4500	1
Mleka pń.	8064.50 × 10	= 806.37	Soli	94	12
„ chud.	5564.49 × 6	= 333.80	„ kam.	11 ^{1/2}	24
Śmietany	224.10	121.78	Grochu	143 ^{1/2}	16
Maślanki	118.5	6.97	Ściółki	26510	1
Masła	235.78	495.34	Buraków	32540	1
Sera kwaśnego	141.08	102.51	Ziemniaki	2160	2
Serków słodkich 150 sztuk		37.52	Paszy ziel.	808	50
		1904.29	Karma zwrot produkcji rolnej		2866.20

K

Trzoda za nabiał:

Mleka pń,	$95\frac{1}{2} \times 10 =$	9·50
" chud.	$256\frac{1}{2} \times 5 =$	12·82
Maślanki	$90\frac{2}{4} \times 4 =$	3·63
Serwatki	$1504 \times 1 =$	15·04
		41·04

Obsługa uczniów	K	100·—
Oświetlenie i opał (mleczarni)		42·08
Wkładka do Tow. i paszporty		12·24
Łańcuch, naczynia do mleczarni.		6·74
Opakowanie i wysyłka masła		8·56
Transport krów		32·—
Cielęta, nabiał 1962 $\frac{1}{4}$ l. mleka pń.		196·25

Cielęta:

1962·25 l. 196·25

Razem za nabiał 2141·58

Od gospodarstwa za nawóz 500·—

Zapasy nabiału:

Mleka chud. 1·62		
Masła 5·40		10·80
Ser tyłż. $3 \times 3 =$		9·—
" Romad. $19 \times 36 =$		6·84
" śniadank. $11 \times 4 =$		44
		27·17
		4346·21

3264·07

b) Rachunek trzody chlewnej:

K a r m a :

Ziemiaków	$137·38 \times 1 =$	137·38
Grochu	$14 \times 16 =$	2·24
Otrąb	$79 \times 10·6 =$	8·37
Kukurudzy	$286\frac{1}{2} \times 13 =$	37·24
Owsa	$59\frac{3}{4} \times 13 =$	7·76
Buraków		4·15
Ospy	$1515\frac{1}{2} \times 13 =$	197·01
Żyta	$10 \times 16 +$	1·60
Mąki mięsn.	$176\frac{1}{2} \times 28 =$	49·42
Ściółki		45·30
Trocin	$5 \times 4·44 =$	22·20

Razem 512·67

Sprzedaż:

Prosiąt 49	382·—
Wieprzy 4	332·—
Locha 1 rok 1	135·—
Skokowe.	4·20
Od prod. rośl. za nawóz	70·—
	923·20

Czyszczenie knurków	4·80
Transport i cena knurka $\frac{1}{2}$ krwi	
Meissner	19·30
Paszporty	—·04
Obsługa uczniów	80·—
Oświetlenie	5·04
Zwrot oberze za nabiał	41·04
	662·89

Razem dochód 923·20

Suma rozchodu 662·89

c) Rachunek koni roboczych:

K a r m a :

Siana	$129·64 \times 3 =$	388·92
Owsa	$56·18 \times 13 =$	730·34
Słomy	$9·18 \times 2 =$	18·36
Trocin		22·20

Do przeniesienia 1159·82

		K	
		Z przeniesienia 1159·82	
Soli		33 ¹ / ₂	8·14
Kukurudzy		870	13 = 113·10
Otrąb		627	10·60 = 66·46
Ospy		266	13 = 34·58
Buraków		270	2 70
Ziemniaków		350	3·50
		<hr/>	
		1428·98	
Zwrot za nawóz	75·—	Stanowienie klaczy „Kaśki“	4·—
„ „ pracę	1466·38	Obsługa uczniów	100·—
		Oświetlenie 20 l. nafty	8·40
		<hr/>	
Razem 1541·38		Suma rozchodu 1541·38	

d) *Rachunek wołów od lutego:*

K a r m a :

Siana	1920	× 3 =	57·60
Słomy	5587	× 2 =	111·74
Ospy	259 ¹ / ₂	=	33·73
Ziemniaków	1505	× 2 =	30·10
Buraków	435		4·35
Kukurudzy	320	× 13 =	41·60
			<hr/>
			279·12

Gospodarstwo za pracę	279·12	Razem	279·12
			<hr/>
			1194·24
			<hr/>
			1473·36

e) *Rachunek produkcji rolnej i pasz:*

Sprzedano:

Żyta 1214	168·10
Pszeniczy 616	110·20
Owsa 1152	137·24
Jęczmienia 54	7·02
Ospy 169	21·97
Kukurudzy 30	3·90
Otrąb 110	11·65
Grochu 1	—·20
Siana 656	29·28
Fasoli 1063	212·60
Mąki żytn. 140	24·50
„ pszen. 1537	444·80
Ziemniaków 9966	398·30
Wikliny	8·—
Za stare żelaziwo	23·77
<hr/>	
Konie zwrot za karmę	1601·53
Woły „ „ „	1428·98
Trzoda „ „ „	279·12
Bydło „ „ „	512·67
Bydło „ „ „	2866·20
Konie szkolne „ „	440·—
<hr/>	
7128·50	

Dokupno:

Grochu 938 ¹ / ₂	171·93
Otrąb 5000	530·—
Kukurudzy 3430	445·90
Makuch 3504	507·04
Owsa 3200	443·—
Żyta flor. 200	45·—
Pszeniczy 100 (kujawki)	33·59
Mąka mięsn. 200	56·—
Kiełków 2240	194·20
Koński ząb 50	11·—
Wyki 600	98·88
Słomy 100	494·—
Szuwaru 282	282·—
Trocin 18 fur	68·10
Ziemia z rowów	6·—
Wapna	36·40
Tomasyny 16	91·20
Kości 15	51·40
<hr/>	
Sól kam. 45	10·80
„ bydl. 100	12·30
Mielenie mąki	35·40
Mielenie pośladu	47·90
Szpagat do wiązania	13·—
Nasiona traw, koniczyn, buraków	232·52
Myta i transporty	126·73
Smarowidło	25·32
<hr/>	

Do przeniesienia 4068·61

	K
	Z przeniesienia 4068·61
Naprawa uprząży i nowe przykupno	122·98
Kucie koni z mytami	96·47
Roboty kowalskie i kołodziejskie	351·72
Dokupno: beczki na gnojówkę, łopat, kopaczek, widel, grabi, kosisk, kos, gwoździ, młotków, babek, osełek, zagrzebek, miotel	225·30
Za robocizną uczniów zwrot	680·—
„ nawóz inwentarzowi „	645·—
„ pracę „ „	1745·50
	<u>Razem 7935·58</u>
Do uprząży	38·47

Zestawienie całkowite 1900/1901:

I. Ogólne.		Czynsz dzierżawny z asekuracją 1735·98
II. Inwentarz martwy:		
1. maszyny-narz.	2274·—	1644·—
2. uprząż	263·47	110·—
III. Inwentarz żywy:		
1. konie robocze	1097·—	1050·—
2. bydło	3279·68	3022·—
3. trzoda	425·80	347·50
4. woły	1194·24	
IV. Zapasy:	1184·79	924·48
V. Obroty bieżące:		
a) rachunek obory	4346·21	3264·07
b) „ trzody	923·20	662·89
c) „ koni	1541·38	1541·38
d) „ wołów	279·12	1473·36
VI. Rachunek produkeyi rośl.	7128·50	7974·05
	<u>23937·39</u>	<u>23749·71</u>
Okazuje się nadwyżka 187 K 68 gr.		

Dyrekcya krajowej niższej szkoły rolniczej w Kobiernicach

dnia 30-go września 1901.

Adolf Poniński.

Sprawozdanie

Dyrekcji krajowej niższej szkoły rolniczej w Suchodole za rok szkolny 1900/901

Ogólne wiadomości o szkole.

W roku tym szkoła wypuściła pierwszą seryę swych wychowanków w liczbie 7, którzy umieszczeni zostali jako pomocnicy gospodarscy w większych majątkach. Jak zwykle każdy początek jest trudny, tak też i szkole naszej niełatwo było tych pierwszych wychowanków poprowadzić i wykształcić tak, jakbyśmy tego sobie życzyli, to jednak Dyrekcya z przyjemnością zaznaczyć musi, że ta szczupła liczba uczniów, którzy w tym roku szkołę opuścili, dali dowód, że pomimo ciężkiej pracy fizycznej, jaka przeważnie na nich przypadła, nie odstraszyła ich od obranego zawodu — wytrwali do końca. Jakkolwiek ze szczupłej tej garstki nie wszyscy otrzymali końcowe świadectwo bardzo dobre, to jednakże Dyrekcya jest przekonana, że w przyszłości stwierdzą oni, iż w szkole nauczyli się przynajmniej ucziwie i wytrwale pracować.

Skład grona nauczycielskiego.

1. Edmund Bielski, nauczyciel fachowy zarazem kierownik zakładu, uczył na II. i III. roku rolnictwa, zarządu i rachunkowości gospodarczej 11 godz. tygodniowo, nadto prowadził administrację gospodarstwa szkolnego i zakładu, tudzież kancelaryę szkolną.

2. Józef Froń, drugi nauczyciel fachowy, uczył: nauk przyrodniczych na I. i II. r. godzin 8, hodowli zwierząt na II. i III. roku, ustaw roln., mleczarstwa i miernictwa. Pod jego kierunkiem pozostawał ogród warzywny, szkółki drzew owocowych i pola okazowe.

3. Jan Górski, nauczyciel fachowy uprawy roślin włóknistych, uczył: uprawy lnu na III. r. w półr. zimowem, kaligrafii i rysunków na I. i II. roku. Oprócz tego pouczał uczeni II. i III. roku o praktycznem obchodzeniu się z lnem od chwili zasiewu aż do przerobienia go na włókno.

W czasie urlopu udzielonego przez Wydział krajowy odbył p. Górski z ramienia Komitetu c. k. Towarzystwa gospod. we Lwowie 6 tygodniową wędrowną naukę z dziedziny uprawy lnu we wschodniej części kraju.

4. Roman Sygnarski, nauczyciel do nauk elementarnych, uczył: rachunków na I. II. i III. roku, języka polskiego, geografii i historii, śpiewu. Spełniał nadto obowiązki pomocnika kancelaryjnego.

5. Jan Juszcuk, instruktor, uczył wykonywania wszystkich robót gospodarskich oraz nadzorował uczniów przy zajęciach praktycznych.

6. Ks. Józef Ramocki, wikary z Krosna, udzielał nauki religii.

Kurs weterynaryi dla uczniów III. roku przeprowadził p. Teofil Sochaniwicz, kraj. nauczyciel weterynaryi, w ciągu trzech miesięcy.

Nauki w szkole udzielane.

Nauki w niższych szkołach rolniczych udzielane podzielone są na naukę teoretyczną i na naukę praktyczną. Pierwsze przeważają w okresie zimowym t. j. w czasie od $\frac{1}{10}$ — $\frac{1}{4}$, gdzie każdy rok ma tygodniowo po 4 dni nauki w klasach a tylko po 2 dni zajęć praktycznych, — drugie w okresie letnim t. j. od $\frac{1}{4}$ do $\frac{1}{10}$, gdzie przeciwnie każdy rok ma 4 dni a względnie 8 półdzionków zajęć i nauki praktycznej a tylko 2 dni a względnie 4 półdzionki nauki teoretycznej.

Srodki naukowe.

Głównym środkiem do demonstracyi, nauki i ćwiczeń praktycznych jest gospodarstwo szkolne, które szkoła objęła w r. 1898 w posiadanie. Z chwilą objęcia gospodarstwa tego można było na niem widzieć wszelkie możliwe błędy i wady a przede wszystkim złą, niedbałą i niewłaściwą uprawę gruntu, zaniedbane w wysokim stopniu łąki i pastwiska, opuszczone i zdziczałe ogrody, niemożliwe drogi i dojazdy i t. d. Przejście z jednej uprawy do drugiej, stała walka z chwastami, gromadzenie wszelkich materiałów nawozowych, aby wycieńczonym gruntom przyjąć z pomocą, dały bardzo dobrą sposobność nauczania się wiele dla pierwszych uczniów.

Dziś gospodarstwo szkolne przedstawia zupełnie inny obraz, aniżeli przed 3 laty, to też i rezultaty z niego będą i muszą być lepsze aniżeli w początkach.

W bieżącym roku na mocy zezwolenia Wydziału krajowego wydzierżawiła Dyrekcyja od miasta Krosna jeszcze dalszych 14 morgów gruntu, przytykających do poprzednio wydzierżawionych za cenę 462 K rocznego czynszu czyli po 33 K za morg.

Zbiory muzealne w bieżącym roku szkolnym wzbogaciły się znacznie, Wydział krajowy bowiem przyznał na ten cel nadzwyczajną dotacyę w kwocie 2000 K.

Frekwencya uczniów.

Z początkiem roku szkolnego t. j. d. 1. lipca 1900 r. było uczniów na roku III. 8, na roku II. 17, przyjęto na rok I. 17, razem 42. W ciągu roku wydalila Dyrekcyja 2 uczniów I. roku, jeden uczeń został uwolniony na żądanie rodziców, jeden uczeń III. roku, pomimo wszelkich starań ze strony Dyrekcyi, która udała się aż do Ministeryum wojny z prośbą o zwolnienie tegoż ucznia od służby wojskowej aż po ukończeniu szkoły, zmuszony był z dniem 1. października 1900 r. wstąpić do służby wojskowej. Ś. p. Wojciech Duźniak, uczeń II. roku, po ciężkiej zapalnej chorobie zmarł dnia 21. maja b. r.

Pozostało zatem z końcem roku szkolnego t. j. d. 30. czerwca b. r.

na roku III. uczniów	7
" " II. "	16
" " I. "	14
Razem	37

Po odbytych egzaminach rocznych i końcowych opuściło zakład ze świadectwem ukończenia nauk 7, otrzymało promocyę z roku II. na III. uczniów 16, a z roku I. na II uczniów 14.

Mieliśmy więc dnia 1. lipca 1901 r:

na roku III. uczniów	16
" " II. "	14
przyjęto " rok I. "	18
Razem	48 uczni na rok szkolny

1901/902. Z liczby tej pozostaje 1 uczeń na własnym koscie, reszta zaś 47 na koscie funduszu krajowego.

Obecni uczniowie pochodzą z powiatów: jarosławskiego 11, z brzozowskiego i lwowskiego po 4, z cieszanowskiego, kamionckiego i strzyżowskiego po 3, z kolbuszowskiego, łańcuckiego, rzeszowskiego, przemysłańskiego po 2, z niskiego, mieleckiego, jasielskiego, horodeńskiego, rohatyńskiego, tarnobrzemeskiego, tarnopolskiego, sokalskiego, kałuskiego i przemyskiego po jednym, 2 z Królestwa polskiego.

Z liczby 48 obecnych uczniów jest synów włościańskich 34, synów urzędników i służby niższej kategorii 14.

Przed wstąpieniem do zakładu ukończyło 41 uczniów szkołę ludową, 1 uczeń kurs przygotowawczy seminar. naucz., 6 uczniów niższe klasy szkół średnich.

Pod względem wieku jest: 13 w wieku od 19—21 lat, 21 w wieku od 16 do 18 lat, 4 z ukończonym 15 rokiem życia.

Sprawy internatu.

Z chwilą otwarcia III. roku nauki zajęta została i do użytku oddana 3. sala naukowa i 3. sala sypialna. W trybie utrzymania wychowanków nie zaszyły żadne zmiany, to samo umundurowanie, taki sam wikt i ten sam tryb życia jak i w roku poprzednim, chociaż koszt utrzymania jest w roku szkolnym 1900/901 wskutek podrożeń wiktuałów i materyałów na ubrania nieco wyższy od roku poprzedniego.

Koszt wyżywienia jednego ucznia wynosi przeciętnie 196 K 48 gr. czyli miesięcznie 16 K 37 gr.

Koszt umundurowania wraz z praniem bielizny dla jednego ucznia wynosił rocznie 96 K 52 gr., razem przeto utrzymanie roczne dla 1 ucznia wynosiło 293 K.

Budynki szkolne.

W bieżącym roku szkolnym uskuteczniiono budowę mleczarni, lodowni, przeprowadzono wewnętrzne urządzenie stajen, urządzono gnojarnię, kanalizację, odrenowanie budynków i drobne adaptacje w budynkach szkolnych. Wszystkie te roboty zostały przeprowadzone we własnej administracji z wyjątkiem kanalizacji, którą uskutecznił akordowo budowniczy z Krosna p. Wiktor Sikorski. Nadzór nad robotami, przysposobienie materyałów wszelkiego rodzaju oraz prowadzenie wszystkich rachunków poruczył Wydział krajowy kierownikowi szkoły.

Gospodarstwo szkolne.

Z ogólnej przestrzeni około 40 morgów od miasta Krosna wydzierżawionych gruntów przypada właściwie na rzecz gospodarstwa szkolnego $30\frac{3}{4}$ morga, resztę stanowią obejście zakładowe, place pod budynkami, ogrody zakładowe i dla nauczycieli oraz pola okazowe, doświadczałne i szkółki drzewek owocowych.

Z przestrzeni $30\frac{3}{4}$ morga odpada na zabagnioną łąkę 3 morgi, na pastwiska, drogi i rowy $2\frac{1}{4}$ morga, razem przeto $5\frac{1}{4}$ morga, reszta t. j. $25\frac{1}{2}$ morga jest polem ornem.

Grunta orne rozłożone są w 3 odrębnych kawałkach. I. pole tak zwane „na Widaczu“ ma $14\frac{3}{4}$ mg. (8 ha) i podzielone zostało na 7 pól każde po 1·2 ha.

Na polu tem zaprowadzony będzie następujący płodozmian:

1. Okopowe na nawozie stajennym (500 q na 1 ha).
2. Zboża jare ($\frac{1}{2}$ jęczmienia $\frac{1}{2}$ owsa) podsiane koniczem.
3. Konicz.
4. Pszenica (200 kg. superfosfatu).
5. Bobik (na $\frac{1}{2}$ nawozu stajennego 200 q).
6. Żyto (300 kg. żuźli Thomasa).
7. Owies.

II. Pole tak zwane „za Zakładem“ ma przestrzeni z górą 7 morgów czyli okrągło 4 ha i jest podzielone na 4 pola po 1 ha z następującym płodozmianem:

1. $\frac{1}{2}$ koński ząb } na nawozie stajennym 500 q.
2. $\frac{1}{2}$ kapusta }
2. Owies podsiany koniczyną.
3. Konicz.
4. Żyto na nawozie sztucznym (300 kg. żuźli Thomasa).

III. Pole tak zwane „koło karczmy“ ma przestrzeni około $3\frac{1}{2}$ mg. obrócone będzie w przyszłości na pastwisko sztucznie założone dla bydła.

Pole to przytyka do pastwiska naturalnego, które szkoła posiada. Obecnie przestrzeń cała obsiana już jest koniczynami i trawami.

IV. pole. Wkońcu Dyrekcyja nadmienia, że pole, które w bieżącym roku zostało wydzierżawione i od 15 września w posiadanie wzięte, ma przestrzeni 14 mg. czyli 8 ha, na której zaprowadzony będzie w przyszłości następujący 4 polny płodozmian:

1. Mieszanki na zielono i siano zbierane (na oborniku 800 q).
2. Żyto na sztucznym nawozie (300 kg. żuźli Thomasa).
3. Ziemiaki na sztucznym nawozie (300 kg. kainitu).
4. Owies.

Tym sposobem całe gospodarstwo szkolne obejmujące 22¹/₄ ha. gruntów ornych będzie miało następujące roczne obsiewy:

Pszonicy ozimej P. I.	1·2	ha
Żyta ozimego P. I., II. i IV.	4·2	"
Jęczmienia P. I.	0·6	"
Owsa P. I., II. i IV.	4·8	"
Bobiku P. I.	1·2	"
Koniczyny P. I. i II.	2·2	"
Mieszanek P. IV.	2·0	"
Ziemniaków P. IV.	2·0	"
Buraków P. I.	1·2	"
Końskiego zębu P. II.	0·5	"
Kapusty P. II.	0·5	"
Pastwiska sztucznego P. III.	2·0	"
			<hr/>
Razem 22 ha 40 arów			

Potrzeba będzie rocznie:

obornika na P. I.	700	q
" P. II.	500	"
" P. IV.	800	"
			<hr/>
superfosfatu na P. I.	240	q
			<hr/>
żużli Thomasa na P. I.	360	kg
" P. II.	300	"
" P. IV.	600	"
			<hr/>
kainitu na P. IV.	300	kg
			<hr/>
			3000 kg

Załączone zestawienie (str. 43.) obrotu produktów rolnych i pasz przedstawia obraz zbiorów za rok gospod. 1900/1901.

Ostateczny wynik z gospodarstwa szkol. za rok gosp. 1900/1901.

1. Inwentarz żywy :

A) Wartość inwentarza żywego z dniem 1-go lipca 1900.

a) koni 4 szt. (1—360 K, 1—320 K, 1—100 K, 1—150 K,)	930	—	K
b) bydło rogate 1 buhajek 8 mies.	120		K
7 krów à 160 K	1120		"
1 cieliczka 3 mies.	50	"	1290 — "
			<hr/>

Nadto była obora zarodowa c. k. Tow. rol. Krakow.

1 buhajek 1 roczn.

4 krowy

c) świnie 2 loszki 6 mies.	100	—	K
			<hr/>

Wartość inwent. razem 2320 K

B) Wartość inwentarza żywego z dniem 30-go czerwca 1901.

a) konie 4 szt. (1—340 K, 1—300 K, 1—80 K, 1—130 K)	850	—	K
b) bydło rogate 1 buhajek 10 mies. (waga 334 kg × 50 h)	167		K
5 krów ogól. wagi 2171 kg × 50 h	1085		"
2 jałówki " " 565 " × 50 "	282		"
1 cieliczka " 34 " × 50 "	17	"	1551 — "
			<hr/>

c) świnie 1 knurek 96 " × 75 "	72		"
4 lochy I. 184, II. 184, III. 157, IV. 140 kg	498		"
1 wieprzak 40 kg × 60	24		"
2 loszki 90 " × 75	68	"	662 — K
			<hr/>

Wartość inwentarza razem 3063 K

Wartość przeto inwentarza żywego podniosła się o 743 "

2. Zapasy płodów rolniczych i pasz.

A) Wartość z dniem 1-go lipca 1900 r.

154 kg żyta à 13 K	20.02 K
82 " " pośladu à 6 K	4.92 " "
84 " jęczmienia à 12 K	10.08 " "
1620 " owsa à 13 K	210.60 " "
826 " bobiku à 12 K	99.12 " "
1000 " wyki à 12 K	120.— " "
1090 " słomy à 3 K	32.70 " "
511 " otrąb à 10 K	51.10 " "
223 " makuchów à 12 K	26.76 " "
21 " soli bydłęcej à 12 K	2.52 " "
Razem	577.80 K

B) Wartość z dniem 30-go czerwca 1901.

339 kg pszenicy à 16 K	54.24 K
108 " jęczmienia à 12 K	12.96 " "
784 " owsa à 15 K	117.60 " "
64 " bobiku à 12 K	7.68 " "
210 " wyki à 12 K	25.20 " "
124 " soli à 16 K	19.84 " "
295 " ziemniaków à 4 K	11.80 " "
456 " słomy à 4 K	18.14 " "
267 " otrąb à 11 K	29.37 " "
1173 " makuchów à 12 K	140.76 " "
10 " soli à 12 K	1.20 " "
90 " nasienia lnu à 30 K	27.— " "
820 " lnu łodyg surowych à 8 K	65.60 " "
723 " " " moczonych à 12 K	86.76 " "
Razem	618.15 K

Wartość produktów rolnych i pasz z końcem roku
wyższa jest (618.15 K — 577.80) o 40 K 35 h.

3. Obroty gotówki a względnie porachunków w ciągu roku.

A) Rozchody:

Przykupno nasienia	555.04 K
" karmy i paszy dla inwentarzy	1443.39 " "
" słomy na podściół	860.74 " "
" nawozów	224.18 " "
" inwentarzy żywych	124.56 " "
" sprzętów i ruchomości	91.54 " "
" druków gospodarczych	32.— " "
Asekuracja	55.04 " "
Utrzymanie budynków	26.50 " "
Opał, światło, smarowidło i t. p.	204.20 " "
Weterynarz i lekarstwa	41.09 " "
Roboty kowalskie	99.32 " "
" stelmachskie	60.60 " "
" rymarskie	29.60 " "
Robocizna przynajęta	29.60 " "
Stanowienie krów, loch i klaczy	11.28 " "
Razem	3888.68 K

B) Dochody:

Ze sprzedaży 18474 ¹ / ₂ litrów mleka	1811·21 K
„ „ inwentarzy żywych	1032·70 „
Skokowe buhaja	6·40 „
Ze sprzedaży produktów rolnych	<u>2159 90 „</u>
	Razem 5010·21 K
W dochodach przewyżka (5010·21 K — 3888·68 K)	1121 K 53 h.

Zestawienie:

I. Powiększona wartość inwentarzy	743— K
II. Nadwyżka zapasów końcowych	40·35 „
III. Obroty w dochodach wyższe o	<u>1121·53 „</u>
	Zwyżka razem 1904·88 K

Od czego potrąciwszy:

Czynsz dzierżawny	1000— K
Praca 37 uczniów à 24 K	<u>888— „</u>
	Razem 1888— K

Pozostałby dochód z gospodarstwa 16 K 88 h. Mały dochód z gospodarstwa usprawiedliwia Dyrekcya następującymi okolicznościami:

1. Mały obszar bo niespełna 31 morg. ziemi będącej we właściwym zagospodarowaniu, — w czem policzone są mokre i nieproduktywne łąki oraz zupełnie nieużyteczne pastwisko, — opłacać musi cały dość wysoki roczny czynsz dzierżawny, stanowiący dość pokaźną kwotę 1000 K, co czyni z morga 32 K.

2. Drugą bardzo poważną przyczyną małych dochodów a nawet i możliwych strat, jakie gospodarstwo szkolne daje i w przyszłości dawać może, jest ta okoliczność, iż przeważna część gruntów jest mokra i nieprzepuszczalna a stąd tak w latach mokrych jak i w latach suchych narażone jest gospodarstwo na słabe urodzaje. Pomimo wszelkich zabiegów, pomimo najstaranniejszej uprawy, mieliśmy tego dowody w roku mokrym 1899 i w roku suchym 1900, w pierwszym wskutek mokrego lata i jesieni, w drugim wskutek nadzwyczaj suchej wiosny, wszystkie prawie plony chybiły.

Przykupno zaś w tutejszej okolicy wszelkiego rodzaju paszy a nawet słomy na ściółkę, gdzie przeciętnie 100 kg słomy kosztuje 4 K, musi zawsze niekorzystnie wpłynąć na rezultat z gospodarstwa.

Kronika szkoły.

W ciągu roku szkolnego 1900/1901 zwiędzali i hospitolowali z urzędu szkołę: JW. Radeca dworu, Władysław Struszkiewicz, Waleryan Stawiarski, opiekun szkoły, dwukrotnie, — Dr. Ignacy Szyszylowicz, Radeca Wydziału krajowego również dwukrotnie, — Przewielebny ks. Prałat Marcin Uzarski, delegat konsystorza, przy egzaminach końcowych i rocznych.

Dnia 28 i 29 maja przeprowadzał skontrum kasy, inwentarze, i wszelkich zapasów produktów, urzędnik Wydziału krajowego w obecności Rady Dr. Ignacego Szyszylowicza.

Jako goście zwiędzili szkołę: JW. Jan Trzecieski, poseł na Sejm krajowy, Stanisław Ostaszewski, prezes okręgowego Tow. rolniczego, Wny Pan Kazimierz Piłiński, wice-prezes okręgowego Tow. rol., Wincenty Jabłoński, poseł do Rady państwa i wielu innych.

I w bieżącym roku szkolnym urzędziła szkoła tutejsza wystawę produktów rolnych a liczny zastęp zwiędzających utwierdził Dyrekcję w przekonaniu, że ludność rolnicza okoliczna zainteresowała się tak samą wystawą jak niemniej szkołą i gospodarstwem szkolnem.

Z dniem 1. lutego 1901 na mocy rozporządzenia Wydziału krajowego z dnia 20. stycznia 1901 r. został otwarty przy szkole tutejszej całoroczny kurs rolniczy dla 10 nauczycieli szkół ludowych. Kierownictwo tego kursu powierzył Wydział krajowy podpisanemu sprawozdawcy, — udzielanie zaś nauki wedle z góry naznaczonego programu poruczono następującym docentom: p. Edmundowi Bielskiemu rolnictwo, administracyę gospod. włościań., p. Józefowi Froniowi nauk przyrodniczych szczególnie hodowlę zwierząt, sadownictwo i warzywnictwo, miernictwo, p. Teofilowi Sochaniewiczowi, krajow. nauczycielowi weterynaryi, anatomię i fizyologię zwierząt, zasad weterynaryi, p. Dr. Tadeuszowi Rylskiemu, kraj. instr. mleczarstwa, ogólną hodowlę zwierząt, mleczarstwo, p. Dr. Dyonizemu Mazurkiewiczowi, lekarzowi zakład., ratowanie w nagłych wypadkach i higienę w 8 godz.

Oprócz nauki teoretycznej udzielanej frekwentantom kursu rolniczego, obowiązani byli pp. docenci do przeprowadzenia demonstracyi i ćwiczeń praktycznych, każdy w swoim zakresie. Dyrekcyja w tem miejscu zaznacza z całą przyjemnością, iż frekwentanci kursu rolniczego pracowali chętnie i z całym zamięłowaniem przy wszystkich zajęciach gospodarczych; obznajamianie się zaś ich z wszelkiego rodzaju robotami i czynnościami gospodarczemi, daje gwarancyę prawdziwych korzyści dla przyszłych kursów rolniczych dopełniających, a tem samem i dla kraju.

Z Dyrekcyi krajowej niższej szkoły rolniczej w Suchodole,

dnia 25-go października 1901 r.

Edmund Bielski.

